

Vischnaunca
Tujetsch

Invitaziun

15. Radunonza dil cussegl da vischnaunca

dil trienni 2020/2023

mesjamna, ils 2 da fevrer 2022, allas 20.00 uras
ella Sala Cristalla a Sedrun

Tractandas:

1. Avertura
2. Approbaziun dils protocols nr. 13 dils 27 d'october 2021 e nr. 14 dils 24 da november 2021
3. Novas statutas dil circuit da register funsil Cadi (*revisiun parziala*)
4. Revisiun dalla planisaziun locala - elecziun d'ina cumissiun per l'exposiziun da cooperaziun
5. Passapei a Tschamut – credit d'impegn
6. Orientaziuns
7. Varia

Suprastonza communal Tujetsch

President communal
Martin Cavegn

Menader center communal
Simon Collenberg

Vischnaunca
Tujetsch

Cussegl da vischnaunca
2020/2023

Protocol dil cussegl da vischnaunca Tujetsch

Nr. 13-2020/23 dils 27 d'october 2021

Protocol dil cussegl da vischnaunca Tujetsch

Nr. 13/2020/23 dils 27 d'october 2021

allas 20.00 uras entochen allas 22.15 uras ella Sala Cristalla a Sedrun

Presidi:	Arno Berther	
Actuara:	Corina Flury	
Dumbravuschs:	Simon Beer e Cyril Steiger	
Presents:	11 cusseglierAs, total 11 votantAs (<i>absolut pli 6</i>)	
Aspectaturs:	5	
Cusseglers/as:	Arno Berther, Surrein Simon Beer, Rueras Gebharda Berther, Rueras Toni Cathomen, Rueras Otto Curschellas, Sedrun Patric Deragisch, Gionda	Sabrina Flepp, Sedrun Guido Friberg, Sedrun Ignazi Monn, Sedrun Cyril Steiger, Sedrun Reto Schmid, Sedrun
Suprastonza:	Martin Cavegn, president communal Renato Decurtins, gerau Daniel Schmid, gerau	Nicole Giossi, geraua Guido Monn, gerau
Cumissiu da gestiu:	Primus Deragisch, cumissiu da gestiu Baseli Huonder, cumissiu da gestiu	
Officials	Simon Collenberg, menader center communal Simon Caduff, menader uffeci da baghegiar Adrian Deragisch, menader menaschi tecnic	
Perstgisas:	Severin Solèr, cumissiu da gestiu	

Tractandas:

1. Avertura
2. Approbaziun dil protocol nr. 12 dils 15 da settember 2021
3. Elecziun d'ina nova actuara pil cussegl da vischnaunca
4. Concessiun per l'explotaziun dall'aua dalla fontauna Plauncas Malamusa
5. Senda viers il museum La Truaisch – credit d'impegn
6. Senda da spassegiar naven dil Pass Alpsu entochen a Bugnei – credit d'impegn
7. Punt Salins inclus parcadis ella vischinonza – credit supplementar
8. Orientaziuns
9. Varia

1. Tractanda Avertura

Arno Berther, president dil cussegl da vischnaunca:

Avon ch'entrar ellas tractandas dil di eisi usitau ch'il president dil cussegl drezza in pèr plaids alla radunonza. Jeu vi cuntinuar cun quei usit, senza denton finir en in oremus davart ils schabetgs dalla val giu e dalla val si ni schizun sur dalla pandemia.

La davosa gada hai jeu tematisau la funcziun dil cussegl da vischnaunca sco instrument per tschercar igl equiliber politic e cun quei la concordanza ella politica communal. Jeu less ir vinavon oz en quella direcziun e far ulteriuras ponderaziuns davart la funcziun e valeta dalla lavur parlamentara. Tgei fa pia o la valeta ni ins savess era dir la qualitad dalla lavur che nus havein da far sco parlament communal?

Sco dapertut ha lavur mo qualitad, sche quella vegn exequida cunscienziusamein. Quei ei buca auter tier la lavur dil cussegl da vischnaunca. En mes egls pretenda quei treis caussas:

Ina gada pretenda quei dil singul da nus lavur individuala. Quei vul dir studegiar e sedar giu culla materia che vegn tractada. Forsa far ulteriurs sclariments. Reflectar las propostas dalla suprastanza e formar in agen meini cun ponderar ils differents arguments pro e contra. Forsa era ponderar autras sligaziuns ni schizun formular ina cunterproposta.

Lavur parlamentara cunscienziusa sa denton buca restar sulettamein sil nivel individual. Il cussegl ei in gremi ed el gremi vegni la finala era priu las decisiuns. Per quei drovi en in parlament che lavura bein e vul evitar decisiuns casualas e fors a buca bein ponderadas lavur preparativa el collectiv. Quei schabegia en parlaments pli gronds bia gadas en cumissiuns predeliberontas ed ultra da quei ellas fracziuns parlamentaras leu nua ch'il sistem da partidas funcziunescha. Quei aspect dalla lavur preparativa el collectiv ademplescha il cussegl da vischnaunca cun sentupar ordavon per saver haver endamen. En miu temps d'uffeci vegnel jeu a sespruar da mintgamai organisar aschi ina sentupada. Il grond avantatg ei ch'ins sa tschintschar en in rom meins formal che duront la radunonza e ch'ins evitescha che mo certins dils cussegliers e dallas cusseglieras setschontschan in cun l'auter. Las sesidas predeliberontas duein esser transparentas e mintga cussegliera e cusseglier che vul, duei saver prender part. Savens vegnan ins ord quellas sesidas cun auters egls ed autras vestas che quei ch'ins aveva avon la sesida. Las caussas vegnan pli claras e las decisiuns ch'ein da prender daventan aschia pli ponderadas e fundadas. Ins pren naven cheutras empau il factur dil nunprevisibel e casual.

Ultra dalla preparaziun individuala e la preparaziun el collectiv drovi ina tiarza causa per che las decisiuns dil cussegl valien zatgei - e quei ei ina buna preparaziun dallas fatschentas entras la suprastanza communal. La suprastanza ei il gremi directiv da nossa vischnaunca, ella dat en la direcziun dalla barca. La suprastanza fa la lavur conceptuala ed elavura sin fundament da quella las decisiuns necessarias el detagl. Las fatschentas sco ellas vegnan presentadas a nus ein il fundament da mintga decisiun dil cussegl. Senza in bien e solid fundament, quei vul dir senza in buna e solida preparaziun dallas fatschentas eisi strusch pusseivel da prender bunas decisiuns el cussegl. La suprastanza ed il cussegl ston pia luvrar maun en maun, tuts cull'ambiziun da far quei aschi bein sco pusseivel. Buna preparaziun dallas fatschentas munta ch'ils aspects relevants d'ina fatschenta seigien sclari detagliadamein, che las expensas – sch'ina fatschenta pretenda talas – seigien calculadas cunscienziusamein e ch'ins sappi fidar da quella calculaziun. E la suprastanza sto la finala argumentar il pro ed il contra e l'impurtonza dalla fatschenta per la vischnaunca. Quei ei bia lavur ch'ins considerescha magari buca, sch'ins vesa

mo il resultat sin pupi en fuorma d'in messadi. Buna lavur preparatorica dalla suprastanza duei evitar ch'il cussegl sto dar anavos fatschentas per schar surluvrar quellas ni ch'il cussegl sto ir ina ulteriura gada sur ina fatschenta, sch'il credit concediu tonscha buca. Quei ein buca emperneivlas caussas, ni per il cussegl ni per la suprastanza. In tal cass havein nus da tractar questa sera, ei setracta dil credit supplementar per la punt nova sul Drun si Salins. Cheu astgan ins sedumandar, sche la necessitad da quei credit supplementar ei veramein da contribuir a midaments abrupts e nunprevesibels dils prezis, ni sch'ins havess forsa fatg meglier da far meins prescha e persuerter sclarir pli detagliu la caussa. Remarcabel eisi en scadin cass ch'in credit supplementar vegn necessaris strusch treis meins suenter la decisiun ed aunc avon ch'ins ha insumma entschiet cun la construcziun. Forsa fagess ins magari meglier da far meins prescha cun presentar las fatschentas. Ins sa en quei connex era mirar sin in'otra fatschenta che nus tractein questa sera, numnadamein il credit d'impegn per la senda da viandar denter igl Alpsu e Bugnei. Ins sa sedumandar con fideivla che la calculaziun ei, cunzun quei che pertucca ils cuosts dalla punt pendenta en quei project. Quella sebas sin calculaziuns rudimentaras dil 2017. Ins sa sedumandar sch'ins fagess buca pli perdert da realisar il project en etappas cun preparar quellas etappas el detagl e mintgamai prender si quellas el preventiv. Quei ei damondas ch'jeu laschel pendent e ch'il cussegl duei decider el rom dalla tractaziun.

Resumond san ins pia dir, lavur parlamentara da qualitat pretenda treis caussas, numnadamein engaschi individual da mintga cussegliera e cusseglier, lu era lavur da preparaziun dils cussegliers e dallas cusseglieras el collectiv e sco tierz buna lavur da preparaziun entras la suprastanza. Ina decisiun politica ei quasi mai sempla ni schizun banala, davostier stat bia lavur dallas differentas persunas e dils differentes gremis. L'intenziun da quellas ponderaziuns ei stau da far attents tut tgi ch'ei cumpigliaus cullas decisiuns dil cussegl da vischnaunca tgei che buna lavur munta. Igl ei denton era iu per far veseivel anoviar tgei che stat davos la lavur politica e tgei che quella pretenda.

2. Tractanda Approbaziun dil protocol nr. 12 dils 15 da settember 2021

Il protocol nr. 12 dils 15 da settember 2021 vegn approbaus unanimamein.

3. Tractanda Elecziun d'ina nova actura pil cussegl da vischnanca

Presentaziun dalla tractanda entras Martin Cavegn, president communal:

Scriver ils protocols dil cussegl ed era dad autras sesidas ei cumbinau cun fetg bia lavur. Per saver descargar il menader dil center communal, Simon Collenberg, ed aschia possibilitar ad el dapli peda per lavurs administrativas, che cumpeglian per exempel elavurar leschas, la constituziun communal, messadis e bia autras lavurs fetg intensivas da temps, essan nus gia daditg sin la tscherca dad in protocolist. Nus essan cuntents che nus havein anflau cun la Corina Flury ina persuna per quei post. Ella era sin la tscherca d'ina nova sfida ed ei sedeclarada prompta da surprender quell'incumbensa. Ella vegn engaschada sin basa dad uras. Per il 2021 drova quei in credit supplementar, pil 2022 ei sia paga risguardada el preventiv.

Nus supplichein da dar suatientscha a nossa porposta dad eleger Corina Flury sco nova actura dil cussegl da vischnaunca ed aschia descargar Simon Collenberg.

Debatta d'entrada:

Gebharda Berther, cussegliera da vischnaunca:

Con munta il pensum da lavur dad ella sur igl entir onn ora? E nua vegn quei cudischau el preventiv?

Martin Cavegn, president communal:

Igl ei da quintar cun in pensum da lavur da 30% – 40%, quel sa variar da meins tier meins. Las expensas vegnan cudischadas sut la rubrica administraziun.

Gebharda Berther, cussegliera da vischnaunca:

Ei fa surstar mei che quella piazza ei buca vegnida scretta ora. Daco vegn quell'incumbensa dada ord maun, schegie ch'ei vegn fatg buna lavur? El messadi eisi menziunau ch'il motiv persunter seigi da descargar l'administraziun. Jeu sedamondel daco, entochen oz ha ei era funcziunau senza quei sustegn. Igl ei segiramein da beneventar sche indigens sorprendan lavurs, denton mo sche quei ei era necessari.

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

Igl ei donn da piarder Simon sco actuar mo jeu capeschel ch'el vul sedescargar dalla lavur sco protocolist. Sriver protocols ei buca ina sempla lavur sco biars manegian. Ei vala da notar buca mo las decisions mobein era las discussiuns. Quei pretenda lavur seriusa. Tuttina sedamondel sch'igl ei vegniu encuretgh igl emprend in sligiazion interna? Las expensas per la posiziun administraziun ein gia vegnidas augmentadas el rom dil preventiv 2020. Era egl uffeci da baghegiar ei il pensum vegnius alzaus ils davos onns. Mirau anavos sin il temps dalla Neat duvrava ei segiramein ina persuna ch'era responsabla sulettamein per tut las damondas dils luvriers jasters e la taglia alla fontauna. Da lezzas uras funcziunava l'administraziun denton cun pli paucs emploiai.

Oz vegn denton sulettamein decidu sur dil post sco actuar, cun quella elecziun sai jeu ir d'accord, denton senza augmentar il preventiv da plazzas.

Tractaziun:

Ei dat negins votums.

Votaziun

Il cussegl da vischnaunca decida unanimamein da deliberar Simon Collenberg dil post sco actuar e dad eleger Corina Flury sco nova actura dil cussegl da vischnaunca pil temps restont dil trienni 2020/2023.

4. Tractanda Concessiun per l'explotaziun dall'aua dalla fontauna Plauncas Malamusa

Presentaziun dalla tractanda entras Guido Monn, genau:

Engraziel ch'jeu astgel presentar quei impurtont project. Sco president dalla corporaziun Aua Cristalla sundel jeu sefatschentaus el detagl cun quei project. Bugen prendel jeu posiziun sin vossas damondas. Il messadi cumpeggia tut ils detagls dalla fatschenta. El cuntegn ina carta nua che las lingias d'aua existentas ed ils novs indrezs ch'ei basegna per tschaffar l'aua dalla fontauna Plauncas Malamusa ein indicai. Nus examinein dapi dus onns l'aua da quella fontauna ed ils resultats muossan ch'ella porta avunda aua da buna qualitat.

Sch'il basegns d'aua restass ils proxims 50 onns sin il medem nivel, allura savess la vischnaunca desister sin quella fontauna. Mo aschia savein nus buca patertgar. La corporaziun Aua Cristalla ha tenor las statutas l'obligaziun da porscher in segir provedimet d'aua. Nus vulein esser precauts ed essan perschuadi ch'ei vegn a duvrar dapli aua el futur. Quei ei vegniu analisau e cheutier dat ei pliras statisticas.

Per la corporaziun Aua Cristalla ei il project realisabels e sa vegnir finanziaus. Nus vulein buca spitgar tochen il davos mument cura ch'il basegns ei gia carschius.

Bugen vulein nus far vinavon, cun quei ch'ei cuozza segir aunc in entochen dus onns entochen tier la realisaziun dil project. Igl emprem sto la lubientscha dil cantun esser sin meisa, quei che savess dar empau in cumbat. Era eisi da quintar che las organisaziuns digl ambient savessen far encunter il project.

Nus beneventassen da retscheiver la concessiun per quei project, aschia che la fatschenta sa vegnir suttamessa alla votaziun all'urna. Quei ei in impurtont project che tangescha nies futur.

Debatta d'entrada:

Toni Cathomen, cusseglier da vischnaunca:

L'aua ei in dils pli impurtonts products dil mintgadi. Nus havein il cletg dad haver bun'aua da buna qualitat. Mo nus havein era legiu ed udiu che la damonda suenter aua sa svariare fetg. Sche la segirtad dil provediment d'aua sa vegnir augmentada cun quei project, lu ei l'explotaziun dalla fontauna da beneventar. Buca d'emblidar che l'aua vegn ultra da quei nezegiada per la producziun d'energia. Jeu sustegnel quei project.

Tractaziun:

Ei dat negins votums.

Votaziun:

Il cussegl da vischnaunca conceda unanimamein alla corporaziun d'aua AUA CRISTALLA la concessiun per l'explotaziun dall'aua dalla fontauna Plauncas Malamusa.

La fatschenta vegn suttamessa alla votaziun all'urna dils 28 da november 2021 (artechel 29 alinead) dalla constituziun communal).

5. Tractanda Senda viers il museum La Truaisch – credit d'impegn

Presentaziun dalla tractanda entras Guido Monn, genau:

Sco vus veseis sin las fotografias secatta la senda plitost en in stan desolat. Ils mirs van en decadenza, la senda ei per part sesbassada ed era malguessa per metter ora neiv. Ei setracta cheu d'ina sanaziun da quella senda che vegn duvrada stediamein dils indigens sco era da nos hosps per contonscher il museum, il bogn ni era la staziun dil tren. La primavera ha la peda muncau per exequir quei project. Aschia eisi previu da sanar ussa quella e risguardar ils cuosts persuerter el preventiv 2021.

La sanaziun cumpeggia in niev mir da sustegn, la sanaziun dalla senda, in niev tschabergal, novas lingias da canalisaziun per la separaziun dall'aua, in niev candelaber e la demontascha dalla lingia libra da telefon dalla Swisscom. En ils discuors cun la Swisscom pertuccont quellas lingias da telefon eisi semussau che la Swisscom vuless pli bugen stuschar giu ils cuosts per plazzar sutterran las lingias sin la vischnaunca, mo quei vegn buca en damonda. Las lingias restan pia sco tochen da cheu e vegnan semplamein spustadas.

Ils cuosts secumponan da frs. 82'000.- per las lavurs da mistergner, frs. 3'000.- per la lingia da canalisaziun, frs. 7'000.- per il niev tschabergal e frs. 5'000.- per l'illuminaziun. Igl ei risguardau ina reserva da frs. 3'000.- aschia ch'ei seresulta cuosts totals da frs. 100'000.-.

Debatta d'entrada:

Otto Curschellas, cusseglier da vischnaunca:

Jeu hai ina damonda pertuccont la dismessa da neiv. La rumida da neiv da quella senda ei cumbinada cun dabia lavur, cunquei ch'il luvrer da vischnaunca sto rumir la neiv cun ina pintga fresa. Tonscha la ladezia planisada da 1.6 m per saver far ora la neiv cun in pli grond vehichel? Hai jeu capiu endretg che la lingia dalla Swisscom vegn buca installada sut tiara sco planisau?

Guido Monn, genau:

Gie, ei vegn a dar ina sligiaziun provisorica dalla Swisscom. Igl onn vegnent eisi previu da plazzar la lingia sut tiara en connex cun auters projects. La Swisscom di ch'ella hagi numerusas vischnauncas che vegnan cun la medema damonda. Senza fetg buns arguments, vegn la Swisscom ad interpreter nuot.

Tier la damonda pertuccont la dismessa da neiv. Suerter la sanaziun eisi pusseivel dad ir atras cun ina pli gronda maschina.

Sabrina Flepp, vicepresidente dil cussegl da vischnaunca:

Tgei dat quei per in tschabergal?

Guido Monn, genau:

Quei vegn a dar in fetg sempel tschabergal da metal. Ei va cheu per saver setener e buca per la protecciun da curdar surengiu.

Patric Deragisch, cusseglier da vischnaunca

Dat quei in niev mir ni ei sulettamein ina sanaziun previda?

Guido Monn, genau:

Cunquei ch'il mir existent secatta en in fetg schliet stan, eisi buca pusseivel da sanar quel. Quei dess era buca avunda stabilitad cun mo far ora las ruosnas e fuogas ed aschia fuss ei era buca pusseivel da montar in tschabergal. Planisau ei in niev mir cun fundament sco ins vesa sin la skizza el messadi.

Ignazi Monn, cusseglier da vischnaunca:

Per mei ei quei ina fetg impurtonta senda, ina dallas pli impurtontas en nossa val. Fetg bia pedunzs fan diever da quella senda viers il museum ed il bogn. Jeu sundel oz vegnius da quella senda giu ed igl ei ina stgiraglia. Jeu sustegn cumpleinamein quella sanaziun.

Gebharda Berther, cussegliera da vischnaunca:

Co vegn quella senda sanada? Eisi previu da catramar ni vegn crappa da sulada en damonda? Gest arisguard la rumida da neiv ei la crappa magari buca dengrau.

Guido Monn, genau:

Igl ei previu da construir la senda cun crappa da sulada. Per far ora la neiv fuss catram segiramein meglio. Mo cun sulada san ins buca selischnar ora aschi tgunsch.

Tractaziun:

Ei dat negins votums.

Votaziun

Il cussegl da vischnaunca conceda unanimamein in credit d'impegn ella summa da frs. 100'000.- per la sanaziun dalla senda enviers il museum la Truaisch.

6. Tractanda Senda da spassegiar naven dil Pass Alpsu entochen a Bugnei – credit d'impegn

Presentaziun dalla tractanda entras Guido Monn, genau:

La vischnaunca dispona da rodund 180 km sendas da viagiari, mo da quei ein rodund 100 km buca adattai per in e scadin. Sa esser ch'igl ei memia teiss, va siado memia lunsch ni ei memia malsegir. Aschia ei l'idea naschida da crear ina senda che va buca lunsch naven dil vitg, datier dils uclauns, senza grondas differenzas d'altezia e che meina mintgamai sper las fermadas dalla Viafier Matterhorn Gotthard ora. Tut ils viandonts han aschia la pusseivladad dad era mo traversar in tschancun dalla senda cun far diever dil tren. Aschia ei quella senda accessibla per in e scadin, era per famiglias cun affons pigns e personas attempadas.

Sil plan el messadi ein ils differents tschancuns indicai. Ina pintga part dalla senda vegn construida da niev, bia tschancuns ein existents e certins basegnan per part remeduras. La senda meina sur entginas punts, cheutier s'auda la punt pendenta e la punt dalla viafier. Ei drova savens mo pintgas remeduras ed adattaziuns per realisar la senda da rodund 12 km.

Plinavon eisi previu da montar tablas, semeglient ad ina via da tema. Quellas duein mussar la historia dil vitg e dils uclauns. Jeu hai gia contactau Tarcisi Hendry en caussa. El fuss prompts da segidar. Egl archiv communal anflein nus segiramein bunas ed interessantas historias.

Bugen presentel jeu aunc entginas fotografias.

Tschamut: Ei drova in niev tschancun per la senda, ir direct sin il perrun dil tren ei scumandau entras igl uffeci da traffic federal.

Uaul da Rosas: Cheu eisi necessari da slargiar empau la senda e buca far pli grondas remeduras.

Val da Rosas: Cheu drova ei in niev tschabergal muort la segirtad. Dadora secatta la punt ch'ei donnegiada, quella eisi previu da constuir da niev e quei empauet pli bi.

Mulinatsch sut: Cheu ei la punt pendent che meina sur la Rufna enviers Giuv previda.

Camischolas sura: Cheu drova ei ina nova senda entochen tier la punt existenta dalla Viafier Matterhorn Gotthard.

Cura che nus havein entschiet cun quei project avon rodund dus onns, havein nus contactau tut ils possessurs a bucca. Tuts han dau lur consentiment persuerter d'astgar traversar lur parcella. Ils contracts ein aunc buca elavurai, igl ei denton gia fatg buna lavur en quella direcziun.

Bugen muossel aunc entgins exempels da punts pendentas en Svizra. La punt da Monte Carasso – enzatgei fantastic, naturalmein ina empau pli liunga punt che planisada tier nus. Quella punt ei 170 meters liunga e ha custau frs. 1.6 miliuns. Interessant en connex cun nies project ei che la punt ei buca vegnida finanziada dil cantun ni dallas vischnancas. Il project ei vegnius finanziaus cumpleinamein cun daners dad instituziuns, firmas, bancas e segiradas. Quei ord motivs da reclama. Jeu sundel perschadius ch'era nus vegnin da finanzia sin tala moda la punt pendent sur la Rufna. Vitier ha era il cantun empermess daners per quei project, quei en connex cun il traffic plaun, nua che tals projects vegnan sustenì.

La proxima punt secatta ad Ernen, in vitg el cantun Valeis. Avon entgins onns ein las pendicularas ad Ernen vegnidas serradas. Cheutras ha il vitg piars si'attracziun ed aschia la gronda part dil traffic turistic. Avon quater onns ei allura la punt pendent vegnida construida. Cun quella nova attracziun vegn la regiun puspei da carmalar neutier visitaders. Il success ei aschi gronds ch'il cantun ha baghegiu ina untgida e parcadis per dar damogn al traffic che seresulta entras la punt. Plinavon ei vegniu eregiu en vischinonza tualettas ed in kiosk per ils viandonts e visitaders.

Sco menziunau duein tablas d'informaziun accumpignar ils viandonts. Sper il text sin las tablas sesanfla leu aunc in code QR. Quel meina tier dapli informaziuns sur da nossa val, sur da nos furniturs da surve-tschs, ustrias, hotels ed aschia vinavon. A Giuv per exempel, cumpigliass la tabla la historia digl uclaun Giuv. Igl uclaun ei sedit el 12avel/13avel tschentaner entras Gualsers. Il 17avel tschentaner ei la caplutta vegnida eregida, quei pervia dalla pestilenza. Igl onn 1768 vivevan 21 persunas a Giuv. Igl onn 1836 ei la lavina vegnida giadora, quei ch'ei stau il motiv ch'els da Giuv ein i el vitg a habitar. Quei sco exempel, tgei ch'ins engartass sin quellas tablas che augmentan aschia l'attractivita dalla senda.

Il punct culminont dalla senda ei clamein la punt pendent. In'attracziun che carmala novs hosps ed aulza igl interess vid nossa val. La senda fa per propi senn mo cun la punt. Jeu sundel era perschadius che nus anflein avunda donaturs e sponsurs per finanzia la punt pendent, aschia che la vischnanca sto buca finanzia igl entir project. Quella finanziaziun funcziuna denton mo sche in project ch'ei acceptaus politicamein e vegn sustenius dalla vischnanca. Per lu san ins plidentar pusseivels investurs.

Per survegnir tut las lubientschas necessarias per la punt basegna ei aunc entgina lavur. Per la senda sco tala ei quei denton meins problematic, cunquei che quella ei gia signalisada.

Nus essan perschua di che quei project ei impurtants e fetg interessants per nies vitg. Jeu sundel segirs che la punt pendenta sur la Rufna ei in'attracziun che carmala hosps en la val Tujetsch ed ei in plus per nies vitg.

Debattta d'entrada:

Otto Curschellas, cusseglier da vischnaunca:

Jeu hai ina damonda tier ils cuosts dalla punt. L'offerta ei gia quater onns veglia, corrispunda quella aunc als prezis actuals? Ord tgei motivs eisi buca elavurau ora pli detagliu la finanziaziun? E tgei instituziuns savessen aunc sustener il project?

Guido Monn, genau:

Quella damonda ei giustificada. Ils projects vegnan en in emprend pass adina calculai cun ina svariaziun da tochen 20%. Per saver luvrar ora in project detagliu basegna ei daners. Ins sto calcular cun cuosts da rodond frs. 20'000.-. Dau quei cass eisi lu pusseivel dad ir pli profund en la planisaziun e retrer offer-tas detagliadas. Vuler construir pretenda meinsvart preinvestiziuns.

Otto Curschellas, cusseglier da vischnaunca:

Dad oz prender ina decisiun sur da quei project para a mi grev. Conceder in credit da frs. 960'000 senza actualas calculaziuns e senza in concret plan da finanziaziun ei buca pusseivel. Da principi eisi da separar il project. La senda ei realisabla e calculabla. Tier il project dalla punt pendenta drova ei dapli informaziuns detagliadas.

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

Co stat ei cun la realisabladad dil project? Con lunsch ei la preexaminaziun tier il cantun e tier las lubien-tschas en connex cun igl ambient? Savens secattan ils craps da scarpetsch tier quellas damondas.

Guido Monn, genau:

Il project ei gia vegnius presentaus allas instanzas dil cantun a Cuera. Tier quei discuors ei vegniu mess en vesta sustegn finanzia, sco gia menziunau. La senda sco tala ei el plan directiv ed aschia sa il can-tun buca cunterfar. Il plan directiv ei denton aunc buca examinaus cumpleinamein dil cantun.

Tractaziun

Otto Curschellas, cusseglier da vischnaunca:

La senda sco tala ei ina buna e giavischada idea che jeu sai sustener cumpleinamein. La punt pendenta mettel jeu denton en damonda. Per propi valer sco attracziun ei la punt buca spectaculara avunda. Per carmalar neutier hosps stuess la punt colligiar enzatgei che sa buca vegnir surmuntau mo aschia. El liug planisau ei il sviament denton mo in tschancun pli ensi. Ina gronda enzenna da damonda ein ils cuosts. Actualmein ein dabia projects sin rucca. Il bogn, sendas e las investiziuns en connex cun il resort, sche

quel vegn realisaus. Naturalmein sundel jeu aviarts da sustener il project, priu il cass che quel sa vegnir finanziaus da tiarzs. Ord quei motiv sundel jeu dil meini d'exclauder la punt ord il project.

Ignazi Monn, cusseglier da vischnaunca:

Jeu sustegnel il votum da cusseglier Otto Curschellas. Jeu sundel dil meini da conceder il credit per la part dalla senda e per la punt pendent conceder in pign credit per elavurar il project en detagl. La senda ei parzialmein mantenida fetg bein ed ei en in fetg bien stan. Per part eisi denton urgent necessari da sanar e migliurar ora, grad a Malamusa tier la nova punt ni era la scarpa tier il trutg si Pardatsch.

Gebharda Berther, cussegliera da vischnaunca:

L'idea sco tala da baghegiar ora la senda naven dil pass Alpsu entochen Bugnei, sustegnel jeu cumpleinamein. Dad ereger ina punt sco attracziun ed aschia disfar inton nossa biala cuntrada, ei en mes egls buca prudent. Igl access ei gie avon maun. Gest per seniors e senioras ni per famiglias cun affons pigns ei ina tala punt plitost in fatg tementont ch'ina attracziun. Ei fa dapli senn d'impunder quels daners per fatschentas cun prioritad sco per exempel nies bogn, che da crear novas ideas stravagantas che fan en scadin cass buca pli attractiva nossa vischnaunca. La migliuraziun e sanaziun dalla senda en certs loghens fa basegns ed ei da sustener. A Malamusa eisi bunamein malsegir e gest per famiglias cun crotschas buca da surmuntar. L'idea sco tala, la senda naven dall'Alpsu entochen Bugnei, ei grondiusa. Quei cumpren era las tablas cun informaziuns da nossa historia.

Reto Schmid, cusseglier da vischnaunca:

Engraziel fetg al departament dil genau Guido per la gronda lavur fatga en caussa. Ins havess era saviu simplificar il project e semplamein crear ina senda digl Alpsu entochen Bugnei sin las vias existentas e basta cun quei. In compliment ch'ei vegn patertgau pli lunsch. Igl ei vegniu ponderau co attractivar nies vitg e co carmalar hosps en nossa regiun. Tenor mei ei quei gartegiau. Il project presenta in'attractiva senda ord ils motivs screts el messadi e menziunai oz. La punt pendent ei claramain il punct sigl i da quei project. En miu mistregn schess ins che quei ei la rosetta sin la patissaria. Igl ei vegniu detg che quei disfa la cuntrada. Quei san ins era dir tier autras installaziuns turisticas ni dil traffic, quei s'auda semplamein vitier. Nus stuein sedumandar sche nus vulein esser in vitg cun attracziuns e hotspots che augmentan l'attractivitat da nossa regiun turistica ni sch'ei tonscha cun quei che nus havein. Ei duess esser pusseivel da generar sponsurs che finanzieschan cumpleinamein quella punt pendent. Jeu sundel giu intensivamein cun marketing e quei ei ina fuorma da reclama fetg encuretga. Per bia fatschentas vala quei sco marketing persistent nua ch'ei renda dad investir. Sco exempel la punt sin la Greina ch'ei vegnida sponsorada per fetg grondas parts entras gliasters e buca entras la vischnaunca. Quella fuorma da marketing ei actualmein encuretga e nus stuein reagiar e nezegiar quei trend. Quei va denton mo sche la politica e la vischnaunca stat davos quei project. Igl ei vegniu detg ch'ins duess buca far tactica da salami, mo exact gliez schabegia sch'ins pren dapart quei project. Per quei lessel jeu animar fermamein da sustener igl entir project.

Patric Deragisch, cusseglier da vischnaunca:

A Tujetsch existan gia bia bialas vias e trutgs sco era menziunau el messadi. La gronda part dallas sendas ei era colligiada cun il traffic public, la Viafier Matterhorn Gotthard ni il bus local. Ord miu punct da vesta drova ei neginas novas sendas ed aschia sai jeu buca sustener quei project.

Toni Cathomen, cusseglier da vischnaunca:

Prendin nus buca dapart il project, lu va tut dall'aua giu. Era sche cusseglier Reto Schmid di dad evitar tactica da salami. Jeu sundel dil meini da conceder il credit per la senda e tener anavos il project dalla punt pendent cun quei che leu mauncan aunc diversas informaziuns detagliadas.

Reto Schmid, cusseglier da vischnanica:

Jeu sundel segirs che la suprastanza vegn da finanziar l'entira punt pendent cun daners da sponsurs.

Simon Beer, cusseglier da vischnaunca:

Ord ils meinis udi entochen ussa semuossa il giavisch da vuler esser attractiv. La senda ei fetg giavischada e la punt fuss il punct culminont dil project. Deplorablamein ei il project aunc buca madirs. Prudent fuss dad anflar ina sligiazion aschia ch'ins sa realisar la senda e projectar en detagl la punt pendent.

Otto Curschellas, cusseglier da vischnaunca:

Jeu fetg la proposta da realisar la senda sco descretta el messadi naven digl Alpsu entochen Dieni, denton senza la punt pendent sco era da dar anavos il project dalla punt alla suprastanza per luvrar ora quel el detagl. Vul dir conceder in credit da frs. 300'000.- per la senda. Da quei credit duein frs.15'000.- vegni impundi per l'elavuraziun e planisaziun dil project da detagl dalla punt pendent.

Votaziuns:

Il cussegl da vischnaunca decida cun 10 vuschs encunter 1 vusch da buca conceder in credit d'impegn ella summa da frs. 960'000.- per la realisaziun d'ina senda da spassegiar naven dil Pass Alpsu entochen al vitg da Bugnei.

Il cussegl da vischnaunca decida cun 8 vuschs encunter 3 vuschs da conceder in credit d'impegn ella summa da frs. 300'000.- per la realisaziun d'ina senda da spassegiar naven dil Pass Alpsu entochen al vitg da Bugnei senza la construcziun d'ina punt pendent. Ina summa da frs. 15'000.- dil credit d'impegn ha da vegnir impundida per l'elavuraziun/planisaziun da detagl dil project dalla punt pendent.

La fatschenta ei aunc da suttametter al referendum facultativ (artechel 17 alinea b dalla constituziun communal).

7. Tractanda Punt Salins inclus parcadis ella vischinonza – credit supplementar

Presentaziun dalla tractanda entras Guido Monn, genau:

La situaziun actuala en connex cun ils prezis da material ei fetg hanada e malguessa. Il metal ei en cuort temps vegnius varga treis gadas pli cars. Era ils prezis da lenn ni veider ein s'augmentai. Tier la planisaziun detagliada dalla punt ei semussau ch'ils cuosts effectivs survargan per frs. 60'000.- il preventiv. Quei malgrad optimar il project e naturamein ei vegniu tratg en pliras offertas. La problematica cala den-

ton buca tier ils prezis, mobein influenzescha era la furniziun. Quellas offertas valan ussa e nus munglassen saver surdar aschi spert sco pusseivel per saver star el temps e tener en ils cuosts calculai actualmein. Jeu sperel sin vossa capientscha e ch'il cussegl dat suatientscha alla damonda dil credit supplementar, engraziel fetg.

Debatta d'entrada:

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

Ei fa surstar mei che nus stuein suenter strusch treis meins gia tractar in credit supplementar. L'argumentaziun dil prezi pli ault da material da fier saiel jeu buca parter. Quei fuva gia enconuscent il fenadur.

Il cussegl haveva concediu frs. 357'000.- per igl entir project. Munta quei ussa che la punt senza ils parcadis vegn frs. 360'000.-?

Guido Monn, genau:

Tier ils frs. 360'000.- setracta ei dalla punt, vegniu concediu ei frs. 357'000.- inclus ils parcadis. Oriund era calculau frs. 52'000.-per ils parcadis e frs. 305'000.- per la punt.

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

Ei il project vegnius optimaus, forse simplifiaus? E schai igl augment dils cuosts propi cunzun vid il fier?

Guido Monn, genau:

En connex cun la planisaziun detagliada ei vegniu optimau il project nua pusseivel ed entras quei eisi era stau pusseivel da sminuir il fier necessari. Malgrad quei ein ils cuosts pli aults che planisau oriundamein.

Tractaziun

Negins votums

Votaziun:

Il cussegl da vischnaunca conceda unanimamein in credit supplementar ella summa da frs. 60'000.- pil project "Punt Salins inclus parcadis ella vischinonza".

La fatschenta ei aunc da suttametter al referendum facultativ (artechel 17 alinea d dalla constituziun communal).

8. Tractanda Orientaziuns

Neginas orientaziuns.

9. Tractanda Varia

Sabrina Flepp, vicepresidente dil cussegl da vischnaunca:

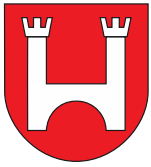
La piazza da giugs a Sedrun ha finalmein survegniu novas attracziuns. Quei aveva basegns ed ei gartegiau stupent. Ils vegls indrezs ein per part en in stan desolat e malsegir. Tier il tgaun da far balla vargan strubas ora. Tier la balla fan ins en spinas e la plattafuorma dalla tuor dalla ruschnera vegn marscha. Plinavon ei in quader dalla seiv sur la piazza da giugs ruts. En mes egls eisi impurtont che la vischnaunca mira sin quei e metta en uorden nua ch'igl ei necessari.

actuara:

Corina Flury

president:

Arno Berther

Vischnaunca
Tujetsch

Cussegl da vischnaunca
2020/2023

Protocol dil cussegl da vischnaunca Tujetsch

Nr. 14-2020/23 dils 24 da november 2021

Protocol dil cussegl da vischnaunca Tujetsch

Nr. 14/2020/23 dils 24 da november 2021

allas 20.00 uras entochen allas 22.30 uras ella Sala Cristalla a Sedrun

Presidi:	Arno Berther	
Actuara:	Corina Flury	
Dumbravuschs:	Simon Beer e Cyril Steiger	
Presents:	11 cusseglierAs, total 11 votantAs (<i>absolut pli 6</i>)	
Aspectaturs:	8	
Cussegliers/as:	Arno Berther, Surrein Simon Beer, Rueras Gebharda Berther, Rueras Toni Cathomen, Rueras Otto Curschellas, Sedrun Patric Deragisch, Gionda	Sabrina Flepp, Sedrun Guido Friberg, Sedrun Ignazi Monn, Sedrun Cyril Steiger, Zarcuns Reto Schmid, Sedrun
Suprastonza:	Martin Cavegn, president communal Renato Decurtins, gerau Daniel Schmid, gerau	Nicole Giossi, geraua Guido Monn, gerau
Cumissiu da gestiu:	Primus Deragisch, cumissiu da gestiu Severin Solèr, cumissiu da gestiu	
Officials	Simon Collenberg, menader center communal Judith Decurtins, contabilista Adrian Deragisch, menader menaschi tecnic Simon Caduff, menader uffeci da baghegiar Annamaria Monn, menadra uffeci da taglia	
Perstgisas:	Baseli Huonder, cumissiu da gestiu	

Tractandas:

1. Avertura
2. Preventiv 2022
3. Orientaziuns
4. Varia

1. Tractanda Avertura

Jeu hai fatg stem ch'il lungatg en connex culla tractanda dad oz vegn dominaus d'ina silba iniciala e quella ei il „pre-“, sco pre-ventiv e perquei structureschel jeu miu plaid d'avertura tenor cavazzins culla presilba „pre-“, sco pre-ventiv, pre-cauziun, pre-occupaziun ed auters „pre's“ ed entscheivel naturalmein cun

PRE sco pre-ventiv

Il cussegl da vischnaunca ei per la pli part dil temps fatschentaus cun singulas fatschentas e projects e la debatta politica ei perquei il bia focussada sin damondas specificas. Tut auter ei quei tier la tractaziun dil preventiv. Quel dat a nus la survesta sur da tuttas activitads che la vischnaunca planisescha pigl onn vegnent. Pér il preventiv metta en connex las singulas activitads communalas e dat a nus in maletg cumplet co nus stein finanziamein cun realiser quellas. Pér cun scaffir quei connex e quella survesta savein nus ponderar, sche tut il giavischabel sa era vegnir finanziau e nus savein sche necessari metter prioritads, spustar ni insumma desister dad ina u l'autra caussa. Il preventiv ei perquei in impurtont instrument dalla planisaziun politica. Cun el vul ins sco il plaid di pre-vegnir a svilups casuals e nungjavischabels cun planisar aschi bein sco pusseivel ordavon. Il scopo dil preventiv da prevegnir includea schon il quitaun pigl andament ed il beinstar communal, nus lein planisar ed haver las caussas enta maun. Sur da nuot auter tschitschein nus oz, la planisaziun ed il quitaun pils fatgs communalas pigl onn vegnet.

PRE sco pre-paraziun

Il preventiv ei en in emprem pass colligiaus cun preparaziun. La planisaziun dallas activitads communalas ei caussa dalla suprastanza. Ella definescha tgei ch'ins vul e calculescha tut quei el detagl. Nus havein saviu leger el plaid dil president che quei ei in liung e magari stentus process intern. Era la cumissiun da gestiun assista cun vusch consultativa alla suprastanza. Il preventiv sco nus havein oz sin meisa ei pia il product da gronda lavur. Per tut quella lavur dallas differentas persunas e gremis less jeu engraziar en quei liug. La presentaziun dil preventiv ei en mes egls clara e surveseivla, ei vegn declarau bein las caussas ed ins survegn las informaziuns necessarias.

PRE sco pre-cauziun

Pre-cauziun ei in'idea directiva, ins savess era dir ina maxima cu ei va per metter si e sancziunar il preventiv. Gia il fatg che mintga vischnaunca ei obligada da far in preventiv ei ina mesira da pre-cauziun. Quei hai jeu schon menziunau, ins vul planisar ordavon e haver quitaun pils fatgs communalas. Precauziun drovi denton era cu ei va per calcular las singulas expensas ed entradas. Quellas ston vegnir calculadas aschia ch'ins sa era fidar dad ellas. Senza ina calculaziun seriausa sa il preventiv buca funcziunar sco instrument da planisaziun. Precauziun drovi denton era cu ins metta en la singula expensa el preventiv. Cheu ston las instanzas cumpetentas sedumandar, sch'ina expensa ei necessaria e supportabla, pertgei cun daners publics eisi dad ir entuorn spargnusamein. Esser precauts vul era dir da mirar che las ex-

pensas ed entradas stettien silmeins a media vesta egl equilibr. Cheutras duei vegnir impediù ch'ìls deivets creschien sur las ureglias ora e meinien la vischnaunca en difficultads seriusas. Tut quels principis ein buca zatgei ch'jeu hai forsa inventau, na quels ein tuts fixai ella lescha da finanzas cantunala che vala expressivamein era per las vischnauncas. Pia principis che nus stuein risguardar cu ei va pil preventiv communal. Sur tut quels principis stat la precauziun. Per resumar savess ins perquei dir: "La precauziun ei la mumma dil menaschi finanziel en vischnaunca!" Forsa haveis sentiù ch'jeu hai empristau quella locaziun dil proverbial tudestg "Vorsicht ist die Mutter der Porzellanfabrik" e transponiu pil sector dallas finanzas publicas pil qual igl ei en tuttacass giustificau da dir: "La precauziun ei la mumma dil menaschi finanziel en vischnaunca!"

PRE sco pre-occupaziun

Cul cavazzin preoccupaziun vegn jeu tier il sesentir persunal cura ch'jeu mirel e studegiel il preventiv, surtut denton il plan da finanzas e las investiziuns che duein vegnir fatgas els proxims onns. Il preventiv 2022 gnanc fa aunc gronds quitaus a mi. Las investiziuns ein zuar aultas, biaras ein denton necessarias ni schizun urgentas. Cheu eisi da patertgar vid la sanaziun dalla via da Cavorgia, vid la via da quartier Dentervitgs, ni vid la sanaziun electrotecnica dalla serenera. Quei ein investiziuns ella infrastruttura fundamentala d'ina vischnaunca e che serepetan en in cert turnus. Mintga vischnaunca ei confruntada cun investiziuns da quei gener. Quei ei nuot extraordinari e nuot che sto far quitaus, sche la vischnaunca tegn en egl sias finanzas. Sche nus havessen mo da manischar las expensas ed investiziuns ordinarias, fagess jeu tuttavia negins quitaus. Lu fussen schizun certas investiziuns da luxus lubidas sco in passa-pei si Tschamut per quasi in miez milliun ni in ulteriur trail da bikes giu dil pass per frs. 131'000.00 suenter ch'il cussegl ha concediu per il 16 da zercladur 2021 in import per frs. 330'000.00 per in grond project da bikes. Sche nus havessen pia mo da ventscher las investiziuns ordinarias, savess ins senz'auter era selubir enqual investiziun da luxus sco las menziunadas. Nus havein denton in'otra causa che betta ina stgira umbriva sillas finanzas communalas. Nus savein tuts da tgei ch'jeu tschontschel – dil project dil bogn. Il bogn cuvretg quei ei ina purschida extraordinaria ed absolutamein nunusitada per ina vischnaunchetta periferica cun mo 1258 habitonts. Selubir savein nus quei mo cun in per fetg bunas vacas da latg. Denton era cun quellas meina il bogn cuvretg e surtut il manteniment da quel nus sco vischnaunca absolutamein al limit finanziel, quei stuein nus esser cunscients. E perquei betta il bogn ina umbriva sin mintga decisiun finanziela che nus havein da far e sil preventiv che nus tractein oz. El plan da finanzas vegni calculau suenter la sanaziun dil bogn igl onn 2025 cun in deivet per habitont da frs. 6'841.00. Jeu hai anflau negina vischnaunca el Grischun che havess in deivet cumparegliabel! Nus fussen pia suenter la sanaziun dil bogn ils campiuns grischuns quei che pertucca deivets, nus murdessen segir dus decennis vid quels deivets e vid baghegiar giu quels. Nus stuessen ultra da quei vinavon cuvierer il deficit annual dil bogn da ca. miez milliun (tochen uss) e carteivel aunc dapli cul bogn niev. Nus astgassen - tenor ils agens plaids dil president el preventiv - far naven dil 2026 mo pli las investiziuns urgentas e tener la summa d'investiziun en ina fetg pintga rama. Nus stuein esser cunscients che negina vischnaunca cun in deivet da frs. 6'841.00 per habitont sa schar il pei da taglia sin 95 %, e nus stuein

esser cunscients che quel carschess lunsch sur 100% e ch'il bogn sgartass pia era vid la buorsa da mintgin da nus!

E perquei stuein nus metter d'in maun nossa luschezia davart il bogn (luschezia ei mai in bien cusseglader), metter d'in maun era illusiuns ch'ins ha digl effect turistic d'in bogn cuvretg e sedumandar since-ramein, sche nus lein purtar quels sacrificis e quei sacados dil bogn che dominescha e restrenscha taluisa igl agir e la flexibilitad da nossa vischnaunca ed egl effect probabel era il prosperiment da quella. Quella damonda sto la suprastonza, il cussegl da vischnaunca ed il davos surtut il pievel Tuatschin rispunder cu il project e las cefras ein sin meisa. Ed jeu sperel che nus trottien buca vinavon els trutgs isai sco ina tuppa muntanera nounsas, mobein che nus fetschien diever da nies intelletg e pondereschien la caussa fundamentalmein. Necessary ei pia ina reflexiun "radicala" dalla caussa perquei che nus sesanflein culla decisiun davart la sanaziun dil bogn ad in spartavias per nossa vischnaunca. Quella decisiun definescha la direcziun e surtut las pusseivladads da nossa vischnaunca pils proxims onns e decennis! Lein nus mantener il bogn, esser restrenschi e dominai da quella investiziun e dils cuosts resultonts, ni lein nus encurir autras vias, schaffir novas purschidas e seviluppar en auters secturs?

PRE sco pre-deliberar

Per mei sco president dil cussegl da vischnaunca munta quei ch'il cussegl sto predeliberar la fatschenta dil bogn a moda fundada e saver far sche necessari era certs sclariments. Quei che va segir buca ei che nus survegnin in messadi scars 10 dis avon la radunonza e stuessen lu saver preparar tut seriusamein, quei funcziunescha segir buca en quei cass. Ei sa buca esser ch'ei vegn projectau e planisau onns alla liunga e las instanzas politicas stuessen lu decider tut alla bahuta enteifer paucs dis! Ei drova cheu cert temps da preparaziun e reflexiun. Ella discussiun enteifer il cussegl eisi secristallisau il giavisch da schar far in pareri independent e neutral davart la supportabladad da quella investiziun per nossa vischnaunca. Jeu considereschel quei sco fetg impurtont. Cu ei va per ina greva operaziun vid il cor eisi prudent da trer en in secund meini. In secund meini davart igl aspect finanziel e la supportabladad ei segir era prudent cu ei va per ina tala investiziun sco tiel bogn. Bugen mira e definescha il cussegl ensemen culla suprastonza tgi ch'ins savess incaricar e co l'incarica fuss da formular. En damonda vegn per exempel igl uffeci cantunal per vischnauncas, ei dess denton segir era autras variantas, quei ston ins aunc mirar comunablamein. Il cussegl drova e pretenda pia temps adequat per quella fatschenta e giavischa era ils necessariis sclariments per saver decider fundadamein sur dil project dil bogn. Jeu supplicheschel la suprastonza da prender si quels giavischs en sia routemap pil project dil bogn. Ed jeu vegnel cun quei alla fin e sai mo repeter e dar sin via il suandont: "La precauziun ei la mumma dil menaschi finanziel en vischnaunca!"

2. Tractanda Preventiv 2022

Presentaziun dalla tractanda entras Martin Cavegn, president communal:

Precauziun tier il preventiv ed il plan da finanzas ei indispensabel, tema ei denton in schliet muossavia. Jeu sperel che las explicaziuns che suondan san prender empau las numnadas umbrivas neras. Luvrar ora il preventiv basegna mintg'onn 500 - 600 uras lavur, pia pli u meins ina piazza da 25%. Cheu s'auda in grond engraziament a Simon Collenberg ed a Judith Decurtins che han impundiu bia lavur en caussa. La planisaziun da finanzas ei immens complexa. En cass hanai vegn ord quei motiv iu per sclariment tier las instanzas dil cantun. Luvrar ora mintga posiziun el detagl dat segirtad e quei ei enorm impurtont tier in preventiv.

Il plan da finanzas 2022 semuossa sco presentaus el messadi cun in gudogn da rodund frs. 300'000.00 ed in cashflow da circa frs. 900'000.00. Quei representa il stan actual. La realisaziun dil resort a Dieni midass naturalmein la situaziun, quei dalla vart dallas investiziuns sco era dalla vart dil gudogn.

La facultad netta per habitont munta pigl onn 2020 a frs. 7'000.00. Tenor il plan da finanzas elaboraus per ils proxims 15 onns semida quella facultad entochen 2026 en in deivet net da rodund frs. 7'000.00 e serevegn lu puspei entochen igl onn 2035 tier in deivet da rodund frs. 1'000.00. Impurtont ei da saver che la suprastanza fixescha il plan da finanzas sin basa dil principi da precautadad. Ils cuosts vegnan calculai plitost ault e las entradas plitost bass. Quella moda e maniera da proceder meina tier ina certa segirtad, cun quei ch'il quen duess mussar ora in meglier resultat ch'il preventiv.

Priu il cass che las calculaziuns vegnan fatgas cun in cashflow da mo frs. 500'000.00 ni frs. 750'000.00 dapli, semida il maletg considerablamein. Priu per exempel in cashflow da frs. 750'000.00 sco basa da calculaziun, seresulta 2025 in deivet net da rodund frs. 6'000.00 per habitont. Igl onn 2035 ei il deivet denton gia semidaus en ina facultad netta da circa frs. 4'500.00 per habitont.

Tier l'elavuraziun dil preventiv eisi da gronda impurtonza da veser la planisaziun a liunga vesta e dad esser pertscharts dil principi da precautadad.

Las investiziuns che spetgan la vischnaunca en connex cul Bogn Sedrun ein da vasta muntada. Tier quei duas ponderaziuns. Tier la cumparegliaziun dalla halla plurivalenta ed il Bogn Sedrun sedat il suandont maletg. Tier la halla plurivalenta ei restau ina investiziun netta da frs. 2.3 milliuns suenter risguardar las contribuziuns e remessas - quei ein 34% dall'investiziun totala. Tier il project dil Bogn Sedrun cun ina investiziun totala da frs. 9.8 milliuns, resta suenter subtrahar contribuziuns e remessas ina investiziun netta da frs. 3.5 milliuns, pia 36% dalla summa d'investiziun totala.

Il plan da fatschenta dil Bogn Sedrun muossa era che la nova purschida cun tut las remeduras caschuna buca dapli cuosts che oz. Per eruir en detagl il nez ed ils cuosts eisi segiramein buca falliu da schar examinar il project da rudien ed incaricar persuerter ina instituziun dil fatg.

La finamira ei da recaltgar in cashflow ella summa da frs. 1.5 milliuns per onn. Vitier eisi da sedumandar sche e co igl ei pusseivel da reducir ils cuosts fixes sco era a tgi surdar l'incumbensa dad intercurir las pusseivladads per sminuir certs cuosts. Il medem dalla vart dallas entradas. Eisi pusseivel dad augmen-

tar las entradas? Tgei facultads san vegnidas economisadas? Nua san ins adattar ni augmentar ils tscheins? Quei ei in process che pretenda bia lavur e stuess vegnir surdaus ad ina cumissiun.

Nus havein ina buna e clara survesta sur da nossa situaziun finanziala. Nus enconuschin ils cuosts, sa-vein tgei entradas che vegnan generadas e tgei investiziuns che spetgan. Quei ei da gronda impurtonza. Ils cuosts administrativs han menau il davos temps tier discussiuns. Las lavurs administrativas ein fetg multifaras e buca da sutschazegiar. Quellas han priu tier ils davos onns considerablamein. Las lavurs da mintgadi cumpeglian lavurs d'organisaziun, redacziuns da messadis e protocols, administraziun da personal, pagas e segiradas, planisaziun finanziala ed aschia vinavon. Vitier vegnan las incaricas el rom dallas finanzas, ils survetschs da spurtegl e telefon, differents projects e naturalmein las multifiaras lavurs digl uffeci da baghegiar e digl uffeci da taglia. Buca d'emblidar ch'ei setracta cheu mo dallas lavurs da mintgadi. Vitier vegnan adina dapli lavurs supplementaras e projects sco revisiuns da leschas e projects el rom dalla digitalisaziun. Jeu savess aunc numnar bia dapli. Quei per dar a vus ina pintga investa el multifar e grond camp d'incumbensas dall'administraziun ch'ei cumbinaus cun fetg bia lavur.

Tier las investiziuns eisi da dir che las calculaziuns ein luvradas ora sin nivel da project ed ultra da quei ein ils prezis actualmein fetg variabls. Ils credits d'impegn ein ord quei motiv nudai cun in svari da +/- 15%. Quei agir duei evitar da stuer dumandar pli tard per credits supplementars. Il preventiv ei era public. Quei munta ch'il preventiv ei enconuschents als interprendiders cura che nus targin en ofertas per las differentas lavurs. Naturalmein havein nus sclariu sche quella procedura ei giuridicamein correcta. Quei ei il cass.

Ils votums dil cussegl vegnan schazegiai ed ein dumandai. Ei fuss buca bien da mo dar il tgau sin tut senza forza metter en damonda ina ni l'autra caussa. Jeu sco era l'entira supraponza stein bugen a disposiziun per damondas e sclariments.

Presentaziun dils projects (credits d'impegn) entras Guido Monn, gerau:

1. Sanaziun dalla Via Dentervitgs inclus canalisaziun. frs. 1'236'000.00 cun in svari lubiu (+/-15%)

La Via Dentervitgs ei vegnida baghegiada cura ch'ei haveva aunc bunamein negins baghetgs dretg e seniester dad ella. Ussa ei quasi mintga parcella cunfinonta alla via surbaghegiada. Per colligiar ils baghetgs ei la via vegnida cavada si adina puspei. Ultra da quei eisi vegniu carrau sur la via dabia cun camions e vehichels per construir ils objects. Consequentamein secatta la via plitost en in stan desolat. Ella ei maluliva, malguessa da far ora neiv e va plaunsiu en decadenza. Tenor lescha duei era la canalisaziun vegnir baghegiada el rom dalla sanaziun dalla via cun sparter l'aua da meteo e l'aua da fecalias. Sco il president communal ha gia menziunau calculein nus cun in credit d'impegn da frs. 1'236'000.00 cun in svari da +/-15% per quei project. Cun il svari vulein nus evitar da stuer suttametter pli tard credits supplementars als gremis cumpetents. Talas damondas da credits supplementars ein cumbinadas cun

massa lavur administrativa ed ein buca adina emperneivlas. Igl uffeci cantunal da vischnauncas ha clamein attestau a nus che nuot tschontscha ord vesta giuridica encunter igl agir cun il svari fixau.

2. Sanaziun dalla Via Cavorgia inclus canalisaziun. frs. 2'412'215.00 cun in svari da (+/-15%)

La sanaziun dalla Via Cavorgia era buca planisada el plan da finanzas entochen da cheu. La situaziun actuala ha denton pretendiu da vegnir analisada. Las retschercas e sondaschas han mussau eclatantamein ch'ils fundaments ella plaunca ein buca pli stabils e segirs. La vischnaunca ha l'obligaziun da mantener l'infrastructura e quei project pretenda ina certa urgenza. Igl ei necessari da reagar avon ch'ei schabegia enzatgei.

3. Piazza sut Tgèsa Alva: frs.103'000.00

Cheu setracta ei dad in interessant project. Igl ei previu da remplazzar il local da rumians entras in moloc sco era da crear in liug da sentupada. Sin giavisch dil cussegl ha in biro d'architettura elavurau pliras variantas per la formaziun dil plaz. La suprastonza ei sedicidida per la varianta illustrada el messadi cun in bi plaz da seser che va bein a prau cun il maletg dil vitg. Il local da rumians vegn spazzaus. Il baghetg dil trafo resta denton sco tochen da cheu, cun quei ch'ils cuosts per dislocar stattan buca en relaziun cun il nez. Il candelaber e la lingia dalla Swisscom vegnan denton dislocai. Cun cuosts calculai da frs. 103'000.00 setracta ei d'in fetg bi project che stat en ina rama finanziaria.

4. Sanaziun indrez d'electronica serenera: frs. 1'500'000.00

La serenera ei ina fetg impurtanta part dall'infrastructura da basa dalla vischnaunca. Suentar biabein 40 onns eisi necessari ed economicamein prudent da remplazzar ils indrezs dall'elettrotecnica avon ch'ei dat regularmein disturbis ni interrupziuns pli liungas.

5. Maschina stradale: frs. 230'000.00

La maschina che duei vegnir remplazzada ei gia dapi 17 onns en funcziun. In remplazzament ei necessari, cun quei che la maschina secatta suenter haver surviu bia uras buca pli en in bien stan.

6. Ruta da bike – Pass Alpsu – Tschamut: frs. 131'000.00

Quei ei la secunda etappa dalla ruta da bike planisada. L'emprema part, ch'ei gia realisada, recaltga massa laud e procura aschia per buna reclama. Cun la secunda part vegn quei project serraus giu. Per la regiun engrondin nus nossa purschida e havein cheutras in ulteriur argument da vendita.

Martin Cavegn, president communal:

Avon che ir vi tier la tractaziun vi jeu menziunar explicitamein che las contribuziuns da perimeter ein aunc buca risguardadas el credit dalla sanaziun dalla Via Dentervitgs. Ei setracta cheu d'in credit brut.

In alzament dil pei da taglia ei buca previus pils proxims onns. Actualmein vegn denton fatg calculaziuns e patratgs tier taglias sin l'atgna locaziun. Quella taglia duei curdar naven ils proxims onns ed igl ei da ponderar co remplazzar quella reducziun da rodond frs. 1 milliun entradas.

Il pareri dalla cumissiun da gestiun entras Primus Deragisch, president:

La cumissiun da gestiun ha repassau il preventiv. Nus havein era saviu sclarir damondas aviartas cun la suprastanza per aschia saver far in maletg sur tut ora. Cun quei rapport lein nus cummunicar nos patratgs pertuccont la situaziun finanziaria da nossa vischnaunca el futur.

Tier il preventiv vala – sco era tier biaras autras caussas: “bein empustiu ei miez cusiu”. Perquei eisi era uonn puspei impurtont da studegiar il preventiv da rudien, mettein nus “gie” per gronda part ils binaris per las finanzas dils onns vegnents.

Il plan da finanzas ei in muossavia pigl avegnir. Tenor quel ha la suprastanza communal en mira da far pli grondas investiziuns entochen igl onn 2025. Silsuenter duei vegnir consolidau. Quella sequenza cuarcla denton mo giu las investiziuns grondas previdas. Tgei summas nunprevedidas ston aunc vegnir sbursadas ord la cassa communal tochen il 2025 per investiziuns e giavischs buca cunteni el preventiv? Tgei entradas supplementaras savess ei dar? Ein quellas persistentas?

Co van ins entuorn el futur cun quellas investiziuns che caschunan pigl onn vegnent cuosts da biabein frs. 5.2 milliuns. Tier investiziuns che caschunan egl avegnir onn per onn gronds cuosts annuals dueien ins esser fetg precauts. Tier mintga project duei vegnir presentau in concept pertuccont cuosts da menaschi, manteniment ed amortisaziun, il qual duei era vegnir mess entuorn.

Ton pli che la tendenza dil quen dalla vischnaunca da Tujetsch muossa plitost che las expensas creschan e novas entradas ein buca en mira. Quei independent dalla situaziun economica ch'ei sin ils biars secturs, malgrad las conseguenze dalla pandemia, buna.

Forsa ei il sminuir ils cuosts el quen annual da vischnaunca era in investiziun el futur.

Las investiziuns existentas en nossa infrastruttura vulan era vegnir mantenidas egl avegnir, quei muossa p.ex. ils cuosts dil manteniment dalla via a Cavorgia. Cun da quellas expensas nunprevedidas vegn ina vischnaunca, cun in aschi grond territori, era a vegnir confruntada egl avegnir.

Il manteniment dall'infrastruttura existenta duei buca vegnir stuschaus ora sin donn e cuost da nova infrastruttura buca necessaria. Ei fagess senn d'elaborar in pign muossavia da prioritads.

Patertgein nus aschi lunsch che nus lein preservar nossa giuventetgna da memia gronds ni forsa buca supportabels deivets el futur ni d'ina infrastruttura buca mantenida? Era els dueien haver la pusseivladad d'astgar investir el futur, da realisar lur projects e metter accents.

Con aults ei il deivet net per habitont ussa? Con aults eis el suenter haver fatg tuttas investiziuns planisadas? Reussescha ei a nus da tener il deivet net per habitont sut frs. 5'000.00? Nus lein buca provocar ch'il cantun sto intervegnir el cass che la summa survargass ils frs. 5'000.00.

Co sesplegian ils projects dalla casa Soldanella, campadi, cumpra da suloms e Bogn Sedrun. Dat ei eventualmein enzacu in bus local? Ein ils frs. 200.00 che vegnan investai annual el fondo da malauras sufficientes?

Stan oz muntan las investiziuns a frs. 5'213'800.00, il cashflow a frs. 733'880.00. Sche nus lein era luvrar cul cashflow per saver scriver giu mintg'onni las summas necessarias, per aschia era garantir ina valur realistica da nos objects en la bilanza, eis ei gleiti clar, che quels rodond frs. 733'000.00 muntan sin l'emprema egliada ina gronda summa. Lavur'ins lu denton cun els e vulan ins scriver giu correct e veltar realistic, ein els gleiti reparti e duvrai si.

Ultra da quei lein nus era far attents cusseglieras e cussegliers che tenor HRM2 astgan negins projects buca presentai el preventiv vegnir lubi el decuors digl onn, auter che caussas urgentas sco donns da malauras e situaziuns che basegnan in agir urgent. Per da quellas caussas ha l'executiva avunda instruments.

Ord quei motiv stuein nus mirar da buca trer en la tschenta memia fetg per che nus sappien agir vinavon autonom.

Preziadas cusseglieras, preziai cussegliers, il preventiv ei la tractanda principala egl onn da fatschenta. Il bein redeggiu messadi ei ina buna basa per tractar quella fatschenta impurtanta.

La vischnaunca da Tujetsch ei ina vasta vischnaunca cun grondas entradas, ina gronda part recaltgadas cun investiziuns fatgas avon biars onns, investiziuns che possibiliteschan il beinstar finanziel dad oz. Cun quellas resursas ha ei num dad ir entuorn precaut ed'invenstar aschia ch'ils mieds invenstai anflan puspei la via anavos tier novas entradas.

Anflar ina via che cuntenta a lunga vesta la pluralitad da convischinas e convischins ei buca sempel. Nus sperein denton ussa sin ina discussiun constructiva e surtut era critica.

Debatta d'entrada:

Otto Curschellas, cusseglier da vischnaunca:

Il preventiv ei in impurtant instrument strategic, in schinumnu muossavia. Quei cunzun era per las investiziuns vegnentas e per saver decider tgei projects che san vegnir realisai e finanziaai. Ins vesa ch'igl ei vegniu applicau in sistem fetg precaut pil preventiv 2022. Tuttas expensas ein quintadas plitost optimistic e las entradas pessimistic. Gest tier las entradas muossa la cumparegliaziun cun il quen annual 2020 ina differenza da frs. 1.8 milliuns. Quei semuossa era sch'ins mira anavos sils dus onns vargai. Ils gudogns ein adina stai pli aults ch'il preventiv. Il medem savein nus constatar tier la Confederaziun, il cantun ed era tier autras vischnauncas.

Il plan da finanzas sebasea era sin in precaut sistem da calculaziun. Il cashflow - l'atgna finanziaziun, munta pigl onn 2022 a frs. 733'800.00 e semova ils proxims onns sin frs. 1 milliun. Quei ei lunsch naven dils cashflows dils davos onns. In cashflow da frs. 2 milliuns munglass esser nossa finamira ed jeu sundel perschuadius che nus vegnin a contonscher quel. L'altezia dil cashflow vegn ad esser d'impurtonza, cura ch'ei va per decider contas investiziuns che la vischnaunca sa selubir.

In'impurtanta cefra indicativa ei la facultad netta ni il deivet net per habitont. Gest quest'atun ei ina vischnaunca grischuna vegnida sfurzada dil cantun da prender mesiras, cun quei ch'il deivet net per habitont ei carschius sin sur frs. 5'000.00. Per vegnir ord quella situaziun finanziaimein precara sto la vischnaunca generar entradas supplementaras da frs. 640'000.00. Quei ei pusseivel cun alzar la taglia sin midada da maun e la la taglia sin immobilias. Ultra da quei crodan ils rabats tier il provediment d'electricitad naven. Aschia ina situaziun stuein nus evitar per tut prezi.

L'investiziun el Bogn Sedrun cun ina summa da frs. 10 milliuns vegn a procurar per empau rumpatesta. Jeu sai buca seregurdar d'ina aschi gronda investiziun entras la vischnaunca ils davos onns. Jeu mettel buca en damonda il Bogn Sedrun sco tal, mo jeu sundel perschuadius che quei vegn a fatschentar nus ils proxims onns. Sco menziunau el messadi sa la vischnaunca suenter quell'investiziun mo pli realisar investiziuns en pintga rama.

Vias s'audan tier l'infrastructura da basa e quellas investiziuns ein indispensablas. Da quellas lavurs ston vegnir fatgas onn per onn, buca ch'ins vegni cunfrontai tuttenina cun investiziuns enormas. La sanaziun dall'electronica ella serenera fa buca quitaus a mi. Cheu dispona la vischnaunca sut la sparta finanziaziuns specialas (purificaziun dall'aua) d'ina reserva da frs. 3.1 milliuns.

Buca dad emblidar ei che la plipart dallas investiziuns vegnan aunc surdadas al cussegl da vischnaunca per tractaziun.

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

En emprema lingia vi jeu engraziar pil messadi informativ. Sper las cefras cuntegn il messadi diversas informaziuns supplementaras che levgieschan d'interpretar las cefras ed ils svaris visavi igl onn precedent. Cun interess sundel jeu sefatschentaus cul preventiv 2022.

En general ei dau en egl a mi la summa da pagas che crescha dapi entgins onns cuntinuadamein. Pigl onn 2022 vegn budgetau ina summa da frs. 4.067 milliuns cuosts da personal. En cumparegliaziun: il

quen 2019 cuntegn cuosts da persunal da frs. 3.6 milliuns, il quen 2020 frs. 3.8 milliuns, il preventiv 2021 quenta cun frs. 3.92 milliuns. Pia mintg'onn in considerabel augment. En egl dat principalmein l'administraziun sco era igl uffeci da baghegiar. Mes patratgs sedrezzan sulet visavi la structura ed organisaziun e buca visavi las persunas ch'ei en engaschadas. President Martin ha cuort presentau ils pensums. Quels mettel jeu era buca en damonda. Jeu sundel era pertscharts che la complexitad dallas lavurs pren tier. Ins astga denton tuttina sedumandar tgei pensums che mintga uffeci duei e sto exequir. Da mia opiniun duein en emprema lingia vegni exequi ils pensums che deschan tenor lescha ed incumbensa ad ina vischnaunca. Ils survetschs duein survir allas convischinas e convischins en buna qualitat e temps adequat. Simplificar e buca cumplificar duei esser la devisa. Magari ei pli pauc ni pli simpel dapli. Ils pensums duein vegnir exequi efficient ed effectiv. La vischnaunca duei ulteriuramein haver ina certa activitad, principalmein per dar impuls e slontsch per novs svilups. Denton ei la vischnaunca negina interpresa che ha da procurar adina sezza per tuttas novas activitads.

Il quen d'investiziuns ei pulpius bravamein pigl onn vegnent. D'ina vart cuntegn tal investiziuns ch'ei indispensablas per mantener l'infrastructura, da l'autra vart cuntegn el era investiziuns per nova attractivitat. Igl ei buca simpel d'anflar in bien equilibr. Denton savein nus tuts ch'il project dil bogn vegn a sbursar ina gronda summa dallas investiziuns ils proxims onns e cheutras sfurzar nus da metter prioritads. En quei senn duei mintga investiziun era vegnir giudicada ord vesta dil nez che quella porta e tgei cuosts annuals ch'ella effectuescha egl avegnir. Cunquei che tuts projects ston aunc vegnir lubi separadamein dil preventiv saiel s'accordar da schar ils projects el preventiv. Ils projects san vegnir giudicai e sancziunai pér suenter ch'ils detagls ein avon maun e la fatschenta ei presentada.

La vischnaunca duei da principi agir anticiclic, pia investir e dar impuls en temps ruasseivels e setener anavos en temps da gronda truscha. Ina planisaziun pli equilibrada fuss giavischada. Igl ei previu dad investir actualmein fetg bia en cuort temps. Quei includa denton che las proximas periodas d'uffeci ein sfurzadas da consolidar e da plitost frenar.

Jeu teidlet bugen aunc auters votums e proponel da silsuenter entrar ella tractaziun da detagl.

Gebharda Berther, cussegliera da vischnaunca:

Il messadi cul preventiv 2022 ei structuraus bein e las singulas posiziuns ein descrettas entelgeivel e detagliau. Ins survegn ina buna survesta dalla situaziun finanziaria actuala e dalla prognosa pigl avegnir. En quei senn admittel in sincer engraziament per la buna lavur prestada. Sco ins sa prender ord il messadi ei il preventiv vegnius calculaus cun gronda precauziun, vul dir las expensas ein sigl ault e las entradas plitost mudestas, cun las qualas ins sa quintar. Tenor quei principi da calculaziun duess ina summa da reserva da rodond frs. 1 milliun seresultar. Tier las investiziuns ch'ei planisadas per igl onn 2022 dattan sco emprem ils cuosts da ca. frs. 10 milliuns per la sanaziun dil bogn en egl che caschuna sur plirs onns ora fastedis financials per nossa vischnaunca. Vinavon las sanaziuns dallas vias da quartier che ston vegnir mantenidas, mo vegnan a fatschentiar e caschunar gronds cuosts ils proxims onns. Denton quellas investiziuns san ins buca evitar, cunquei che las sanaziuns ein urgentas.

Perencunter autras investiziuns, fatschentas sur las qualas il cussegl da vischnaunca vegn el decuors digl onn vegnent confruntaus, ein per part dispoteivlas.

Sil sector dall'administraziun communal san ins constatar che plazzas ein vegnidas augmentadas ils davos onns e quei era tier igl uffeci da baghegiar. Ei quei augment giustificaus ni cargan ins si a sesez memia bia pensums?

Quei che dat en egl e fa empau patertgar ei la facultad per habitont netta da frs. 4'588.00 digl onn actual 2021 che sesminuescha considerablamein onn per onn e semida en in deivet per habitont da frs. 6'237.00 igl onn 2026. Ord vesta da quella situaziun essan nus sfurzai da reponderar duas gadas tgei investiziuns ch'ei veramein aunc supportablas per nossa vischnaunca.

Tractaziun dil quen da gudogn e sperdita 2022 (preventiv):

0210: Administraziun communal

Otto Curschellas, cusseglier da vischnaunca:

Tenor las explicaziuns dil president communal ein ils cuosts per las pagas carschi cun quei ch'il diember dallas pendenzas ch'ei da ventscher, pretendan dapli emploiai ell'administraziun. Jeu hai capientscha per quei, mo forse sa ei buca adina ir aschi spert sco ins havess bugen. Concret sedamondel jeu sche quella mesira ha gia giu effect? Ei il cuolm da pendenzas vegnius pli pigns?

Martin Cavegn, president communal:

Il team actual funcziunescha bein e nus essan lundervi da baghegiar giu tec a tec las pendenzas. Buca da negligir ein ils cuosts che seresultan entras midadas el team dall'administraziun ed il temps che talas midadas cuostan. Impurtont ei pia da tener a bass las fluctuaziuns. En quei connex vi jeu explicit menziunar ch'igl ei ina nundetga sfida dad anflar persunas adattadas e qualificadas sil sector dall'administraziun communal. Nus savein segiramein reducir ils cuosts, nua ch'igl ei pusseivel - mo senza "manpower" va ei buca e funcziunescha il menaschi communal segirafranc buc. Il fatg che la vischnaunca ha buca pli priu giu baghetgs dapi igl onn 2012 muossa bein quella problematica. Ils cuosts administrativs han era da far bia cun confidanza. Jeu sperel ch'il cussegl fidi all'administraziun che las lavurs vegnan exequidas tenor lur meglier saver e puder. Ina gliesta cun tuttas pendenzas exista aunc buca, mo quei savein nus bugen metter ensemen sch'il cussegl da vischnaunca giavischa.

3290: Cultura - ulteriur

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

Sut Cultura – ulteriur ei ina summa risguardada per ina ambassadura per la vischnaunca da Tujetsch. Da tgei e tgi setracta quei?

Daniel Schmid, genau:

Ina ambassadura ni in ambassadur cultural duei representar nies vitg e nossa regiun anoviar. Entras Silvano Monn havein nus retschert in interessant contact. Ei setracta dalla giugadaura professiunala da tennis e cantadura Chelsea Fontanel. Ella ha gia astgau festivar grond success cun il tennis. Actualmein eis ella la nr. 62 tier la categoria U18 mundiala e la nr. 1 dalla annada 2004 en Svizra. Ella ha cantau tier l'occurrenza The Voice Kids Germany e publicau pliras singles. Il video tier sia davosa single "New Day", cumparida uonn, ha ella produciu a Sedrun. Gest quei video, sco exempel, ha giu success medial. Entras il video ei il num Sedrun cumpariu el Blick, quei ei reclama nunpagabla. El preventiv ei ina summa annuala da frs. 5'000.00 previda per l'ambassadura. Sco proxim ei in showcase cun Chelsea previus ils 30. da december a caschun digl event "Winterbar" che ha liug sper la piazza da glatsch, quei denton mo sche las restricziuns en connex cul coronavirus lubeschan. Nossa speranza ei naturalmein che Chelsea vegn pli e pli renomada ed aschia crescha lu era automaticamein il radius medial.

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

Munta quei che Chelsea Fontanel fa reclama per Tujetsch? A mi manca cheu empau la finamira concreta.

Daniel Schmid, genau:

L'idea ei che personas publicas vendan nossa val e nies vitg. Quei ei pusseivel sche nus vegnin da ligiar ina persona publica ord vesta emozionala cun nossa val. Cunquei che nus havein gia saviu perschader Chelsea en ses giuvens onns da surprendre il post sco ambassadura, sperein nus da saver baghegiar si in bien e stretg contact cun ella. Sco detg ei nossa speranza che Chelsea vegn aunc pli enconuschenta. Cun siu manager Silvano Monn essan nus lundervi da luvrar ora in plan da medias. Igl ei denton fetg grev da mesirar igl effect dalla reclama tier aschia ina collaboraziun.

Reto Schmid, cussegleir da vischnaunca:

Il video tier la single "New Day" muossa fetg bials maletgs da nies vitg e dalla cuntrada. Igl ei vegniu filmau datier dil Lag da claus e sin il plaz da tennis. Special tier Chelsea ei ch'ella ei enconuschenta sin dus camps - sport e musica. Cun frs. 5'000.00 setracta ei cheu d'ina pintga expensa.

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

Sco remarca vi jeu menziunar che tenor mei ei quei reclama per la destinaziun e fuss buca caussa dalla vischnaunca, mobein dall'organisaziun Sedrun Disentis Tourismus SA. Tenor contract denter la vischnaunca e Sedrun Disentis Tourismus SA ei definau che la reclama vegn exequida entras Sedrun Disentis Tourismus SA e la vischnaunca procura per l'infrastructura. Quei duei vegnir sclariu.

3412: Lag Claus Surrein

Otto Curschellas, cusseglier da vischnaunca:

Il tscheins d'affittaziun ei quasi sedublegiaus sin frs. 7'550.00. Tgei ein ils motivs persuerter?

Martin Cavegn, president communal:

Quei ei correct. Il niev contract cumpeggia in pli ault tscheins. Il tscheins effectiv munta a frs. 6'000.00, vitier vegn ina summa pauschala pils cuosts accessorics.

6150: Vias communalas

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

Ella summa da frs. 432'000.00 sut la posiziun *6150.3141.00* ein frs. 80'000.00 cumpri per la via d'access alla punt Salins. Cheu setschenta la damonda d'il nez da quell'investiziun? La via ei en in bien stan ed ei fa buca da basegns da catramar tala. Ins va schizun meglier a pei sin vias naturalas ed era cun ina crotscha ei quei negin problem. In problem da puorla regia buca cun quei che quella via ha praticamein negin traffic. Quei fuss ina investiziun da luxus ed ils cuosts survargan il nez. Jeu fetg la proposta da strihar quels frs. 80'000.00 ord las investiziuns per il manteniment da vias e piazzas.

Votaziun:

Il cussegl da vischnaunca decida unanimamein da strihar la summa previda per la via d'access alla punt Salins da frs. 80'000.00 ord la *posiziun 6150.3141.00* Manteniment vias e piazzas.

7410.3142.00: Manteniment repars da flums e torrents

Toni Cathomen, cusseglier da vischnaunca:

Igl ei curdau si a mi in considerabel augment dalla summa en cumparegliaziun cun igl onn avon. Setracta ei cheu da donns caschunai entras las malauros ch'ei da metter en uorden?

Martin Cavegn, president communal:

La summa da frs. 300'000.00 semetta ensemen ord duas posiziuns. Ina summa da frs 250'000.00 ei reservada per mesiras per prevegnir egl avegnir a donns caschunai entras il dutg da Cavorgia duront malauros. Tier auas grondas va il dutg actualmein surora e caschuna donns vid ina casa eregida datier dil dutg. Quei ei in punct neuralgic ed ei drova quella sanaziun per prevegnir ad ulteriurs donns etras auas grondas egl avegnir.

Ultra da quei ei ina summa da frs. 50'000.00 previda per la Val Vallatsch, nua ch'igl ei previu da plazzar novs tumbins. Per quellas investiziuns ei gia vegniu elavurau in project concret.

9500.4120.01: Concessiuns e patentas

Gebharda Berther, cussegliera da vischnaunca:

Las entradas entras concessiuns e patentas ein carschidas considerablamein. Tgei ein ils motivs persunter?

Martin Cavegn, president communal:

Las cefras el preventiv 2021 eran memia bassas. Il quen annual 2020 cumpeggia entradas da frs. 250'000.00 – nus essan sereferi sin quella cefra indicativa.

Tractaziun dil quen d'investiziuns 2022:

6.6150.5010.01: Via Dentervitgs

Patric Deragisch, cusseglier da vischnaunca:

Eisi previu da sanar l'entira Via Dentervitgs naven dalla Via dalla Staziun entochen Via Gionda?

Guido Monn, genau:

Cumpriu ella sanaziun ei il tschancun denter la Via dalla Staziun entochen la Via da Scola.

8.8110.5030.01: Alp Val Giuv – puschinera e plaz

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

Tier la sparta agricultura hai jeu ina remarca. El messadi ei documentau ch'ei exista in basegns da far remeduras per saver tener en las leschas. In giavisch per la presentaziun dalla fatschenta fuss da survegnir empau dapli informaziuns. La Alp Giuv ei la suletta cun vaccas da latg ed igl ei enconuscent con paucs purs indigens che cargan aunc vaccas da latg. Ha la vischnaunca ina strategia che muossa tgei alps che duein vegnir cargadas el futur cun tgei animals? Nua vegn mess prioritads e nua eisi necessari da far investiziuns? Ei fuss donn dad investir ed en cuort buca pli duvrar l'alp per vaccas da latg.

Fixaziun dils peis da taglia / plan da finanzas:

Tier las propostas arisguard il pei da taglia d'entrada e da facultad e tier la taglia sin schischom dat ei negins votums, medemamein tier la proposta da prender per enconuschientscha igl extract dil plan da finanzas 2022-2026.

Sanaziun Via Dentervitgs e Via Cavorgia:

Arno Berther, president dil cussegl da vischnaunca:

Tier las damondas pils credits d'impegn per la sanaziun dallas vias Dentervitgs e Cavorgia ei vegniu calculau cun in credit includiu in svari lubiu da +/-15%. En mes egls ei quei absolutamein nunusitau. Giuridicamein ei quei tgunsch admissibel, mo sch'ei vegn lubiu in svari da +/-15% lu ei quei de facto in credit supplementar. Il credit sto buca vegnir tenius en.

Ignazi Monn, cusseglier da vischnaunca:

Las contribuziuns da perimeter ein buca risguardas el credit d'investiziun ed ein buca d'emblidar. La summa d'investiziun sesminuescha pia aunc. Jeu sundel dil meini da schar en quei svari.

Arno Berther, president dil cussegl da vischnaunca:

Il preventiv sebas sin credits bruts senza abstrahar eventualas contribuziuns. Ultra da quei duei il preventiv era sfurzar empau da restrenscher expensas senza gia dar la libertad dad augmentar cuosts ordavon.

Gebharda Berther, cussegliera da vischnaunca:

Entochen dacheu essan nus aunc mai vegni confruntai cun in tal agir. Cun la calculaziun actuala drova ei negin svari da +/-15%.

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

En mes egls fuss ina summa fixa pli logic. Il svari ei buca necessaris, cun quei ch'ei vegn per usit gia quintau en reservas per cuosts nunprevedi el credit brut.

Sabrina Flepp, cussegliera da vischnaunca:

Tier omisduas calculaziuns eisi gia calculau en reservas per cuosts nunprevedi. En in preventiv s'auda in summa concreta. Segiramein eisi plitost malemperneivel da dumandar per in credit supplementar. Per in preventiv, per ina clara calculaziun da cuosts, drova ei denton ina cefra fixa.

Jeu proponel da strihar ord las propostas 1. e 2. il svari lubiu (+/-15%).

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

Forsa fuss ei era prudent da risguardar ella summa calculada ina reserva da 10%. Quei dependa con lus ch'il project ei gia s'avanzaus e con el detagl ch'igl ei gia vegniu calculau ils cuosts.

Guido Monn, genau:

La proposta dil cusseglier Guido ei naturalmein era giustificada. Quei svari ei denton per propi nuot niev ni nususitau. Tenor sclariment cun igl uffeci cantunal per las vischnauncas tschontscha nuot encunter igl agir e quei vegn practica adina puspei, era en autras vischnauncas. Ils projects ein calculai sin scalem d'in preproject.

Martin Cavegn, president communal:

Il patratg ch'era davos quei agir ei da reducir ils cuosts administrativs che vegnan caschunai sch'ei drova in credit supplementar. Sche quei agir anfla denton negin sustegn, proponel a vus da strihar il svari. La summa stess denton sco fixada el messadi, quei senza includer ina reserva supplementara el credit brut. Ina reserva fa buca senn da risguardar, damai che la basa da calculaziun maunca cheu.

Votaziun:

Il cussegl da vischnaunca decida cun 7 vuschs encunter 4 vuschs da strihar ord las suandontas propostas il svari lubiu da -/+ 15%:

1. 6150.5010.01 / 7201.5032.01: Sanaziun dalla Via Dentervitgs inclus canalisaziun: frs. 1'236'000.- cun in svari lubiu (+/-15%).

2. 6150.5010.16 / 7201.5032.05: Sanaziun dalla Via Cavorgia inclus canalisaziun: frs. 2'412'215.- cun in svari lubiu (+/-15%).

Votaziuns:

a) Il cussegl da vischnaunca approbescha unanimamein il preventiv 2022 dil quen da gudogn e sperdita dalla vischnaunca da Tujetsch.

b)

1. Il cussegl da vischnaunca conceda unanimamein in credit d'impegn ella summa da frs. 1'236'000.00 per la sanaziun dalla Via Dentervitgs inclus canalisaziun.

2. Il cussegl da vischnaunca conceda unanimamein in credit d'impegn ella summa da frs. 2'412'215.00 per la sanaziun dalla Via Cavorgia inclus canalisaziun.

3. Il cussegl da vischnaunca conceda unanimamein in credit d'impegn ella summa da frs. 103'000.00 per la piazza sut Tgèsa Alva.

4. Il cussegl da vischnaunca conceda unanimamein in credit d'impegn ella summa da frs. 1'500'000.00 per la sanaziun dils indrez d'electrotecnica serenera.

5. Il cussegl da vischnaunca conceda unanimamein in credit d'impegn ella summa da frs. 230'000.00 per ina maschina stradala.

Quella fatschenta ei aunc da suttametter al referendum facultativ (artechel 17 alinea b dalla constituziun communal).

6. Il cussegl da vischnaunca decida cun 10 vuschs encunter 1 vusch da conceder in credit d'impegn ella summa da frs. 131'000.00 per la Ruta da bike – Pass Alpsu – Tschamut.

- c) Il cussegl da vischnaunca approbescha unanimamein il quen d'investiziuns 2022 dalla vischnaunca da Tujetsch.
- d) Il cussegl da vischnaunca decida unanimamein da schar il pei da taglia d'entrada e da facultad per igl onn 2022 sin 95% dalla taglia semplia dil cantun.
- e) Il cussegl da vischnaunca decida unanimamein da schar il pei da taglia sin schischom per igl onn 2022 sin 1.5‰.
- f) Il cussegl da vischnaunca pren per enconuschientscha igl extract dil plan da finanzas 2022-2026 (p. 20-21 dil messadi).

Las fatschentas a, b (nr. 1, 2 e 4), c, d, e ed f vegnan aunc suttamessas alla radunonza communal.

3. Tractanda Orientaziuns

Martin Cavegn, president communal:

Engraziel fetg per il grond sustegn e la confidanza. Igl onn 2022 havein nus da ventscher in grond program da lavur. Tier quel s'auda oravontut revisiuns da leschas. Per 2021 ei quei oz denton stau il davos cussegl.

Tier la reuniun cun la ASS SA hai jeu survegniu l'incumbensa sco president communal da semetter a disposiziun sco commember per il cussegl d'administraziun dall'Andermatt Sedrun Sport SA. Entochen tier las elecziuns alla radunonza generala vegnel jeu a prender part allas sesidas sco assessur. Naturalmein tegnel jeu sil current il cussegl da vischnaunca en caussa.

Il planisader ei lundervi da surluvrar il project pil resort a Dieni. La damonda da baghegiar vegn inoltrada aschi spert che quei process ei serraus giu. Las sfidas per la vischnaunca ein en quei mument l'organisaziun dil bus local ed il sviament d'auas.

L'uniun Casa Depuoz ha incaricau in projectader per anflar ina sligiazion per la Casa Soldanella. La vischnaunca ha giu l'incumbensa da sclarir giu tgei sulom che sa vegnir daus giu en dretg da baghegiar e quella proposta havein nus inoltrau. La construcziun dil niev baghetg ei planisada el medem liug sco il baghetg existent. La contribuziun da vart dalla vischnaunca fuss da surprender ils cuosts per spazzar il baghetg existent e da surschar il sulom en dretg da baghegiar.

Sco finiziun dad oz engraziels jeu persunalmein per la discussiun aviarta e constructiva. Per mei ei il migiel miez pleins. Nossa val sa denton mo sesviluppar sche tuts segidan cun surpender uffecis e contribuir enzatgei. Nus stuein esser precauts, denton senza haver tema.

4. Tractanda Varia

Toni Cathomen, cusseglier da vischnaunca:

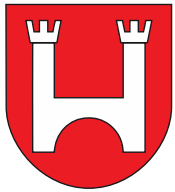
Ins ha giu la pusseivladad dad inoltrar damondas per agid finanziel entras donns da corona tier la vischnaunca. Han biaras fatschentas fatg diever da quella pusseivladad?

Martin Cavegn, president communal:

Priu ora ina interpresa han tuttas fatschentas che havevan dabien sustegn tenor la lescha, fatg diever da quella pusseivladad. Nus havein era astgau prender encunter bia corrispondenza d'engraziament en caussa. In mussament che la vischnaunca ha propri saviu gidar.

actuara:
Corina Flury

president:
Arno Berther

Vischnaunca
Tujetsch

Cussegl da vischnaunca
15-2020/2023

Novas statutas dil circuit da register funsil Cadi (*revisiun parziala*)

Messadi

dalla suprastanza communal al cussegl da vischnaunca

Preziau president
Preziadas cusseglieras
Prezai cussegliers

1. Situaziun da partenza

La radunonza da delegai dils 25 da november 2021 ei sefatschentada cun la revisiun parziala dallas statutas vertentas dall'organisaziun. Quellas dateschan digl onn 2007.

Ils delegai han deliberau las novas statutas, las qualas risguardan ils suandonts puncts:

- las midadas dil dretg cantunal ch'eiin succedidas ils davos onns.
- las vischnauncas affiliadas vegnan menziunadas sin fundament dil stan actual. La vischnaunca da Breil ha bandunau la corporaziun.
- Il passus davart la repartiziun da vuschs tier l'emprema radunonza da delegai ei danvonz ed ei aschia vegnius strihaus.
- Da niev duei il fondo da reservas vegnir emplenius entochen ch'el contonscha il total da cuosts annual d'in onn da fatschenta (*ella media dils cuosts totals dils davos onns*).

Las novas statutas dil circuit da register funsil Cadi anfleis vus ell'aschunta (p. 38 – 45).

2. Posiziun dalla suprastonza communal

La suprastonza communal ha tractau las novas statutas ed approbau talas a caschun dalla seduta dils 6 da december 2021. Ella sa cumpleinamein ir d'accord cun las adattaziuns ch'eiin succedidas.

Tenor la costituziun communal (*art. 31 alinea f*) ha la radunonza da vischnaunca da decider davart la participaziun resp. l'appartenenza a corporaziuns ed instituziuns regionalas e davart la collaboraziun cun autras vischnauncas. Sin fundament da quella determinaziun vegnan las novas statutas suttamessas en in emprend pass al cussegl da vischnaunca per tractaziun.

3. Proposta

Sebasond sin las ponderaziuns menziunadas propona la suprastonza communal al cussegl da vischnaunca:

d'approbar las novas statutas dil circuit da register funsil Cadi.

La fatschenta vegn aunc suttamessa alla radunonza da vischnaunca per tractaziun.

Suprastonza communal Tujetsch

President communal
Martin Cavegn

Menader center communal
Simon Collenberg

Statutas dil circuit da register funsil Cadi

A. Disposiziuns generalas

Art. 1 Num / intent

Sut il num circuit da register funsil Cadi exista ina corporaziun da vischnauncas dil dretg public el senn digl art. 51ss. dalla lescha da vischnauncas (art. 137ss. LI tier CCS) cun atgna personalitad giuridica. La corporaziun da vischnauncas ha per mira d'instituir e da menar il register funsil. Il circuit da register funsil ei suttamess amministrativamein allas vischnauncas partecipadas a quel e plinavon als organs legals da survigilanza tenor art. 138 LI tier CCS e tenor art. 1 dall'ordinaziun cauntala davart il register funsil (OCRF).

Art. 2 Vischnauncas partecipadas

Al circuit da register funsil Cadi ein colligiadas las vischnauncas da Disentis/Mustér, Medel/Lucmagn, Sumvitg, Trun e Tujetsch.

Art. 3 Sedia officiala

Sedia officiala ei Disentis/Mustér. Sin giavisch dallas partidas vegn ei era fatg documentaziuns en las ulteriuras vischnauncas partecipadas.

Art. 4 Organs

Organs dil circuit da register funsil ein:

- a) La totalitad dils habitonts cun dretg da votar dallas vischnauncas partecipadas
- b) La radunonza da delegai
- c) La suprastonza
- d) L'administraziun dil circuit da register funsil
- e) Il post da revisiun

B. La totalitad dils habitonts cun dretg da votar

Art. 5 Organ suprem

Organ suprem ei la totalitad dils habitonts cun dretg da votar dallas vischnauncas participadas.

Quel pren ses conclus tras la pluralitad da tuttas vuschs valeivlas dils habitonts dalla corporaziun e tras la pluralitad dallas vischnauncas pertuccadas.

Igl organ suprem ei en special cumpetents per:

- a) Approbar e midar las statutas dall'organisaziun
- b) Concluder davart fatschentas e projects che vegnan presentai dalla radunonza da delegai als votants per decisiun
- c) Concluder davart projects encunter ils quals il referendum ei reussius
- d) Dissolver l'organisaziun

Art. 6 Dretg d'iniziativa

Sin via d'iniziativa san

- a) silmeins treis vischnauncas sin fundament d'in conclus da lur organ cumpetent ni
- b) silmeins 300 habitonts dalla corporaziun cun dretg da votar

proponer da relaschar, abrogar ni midar in conclus davart damondas materialas e normas giuridicas sco era davart revisiuns parzialas ni totalas dallas statutas che cumpetan alla radunonza da delegai.

L'iniziativa sa vegnir inoltrada alla suprastanza dalla corporaziun en fuorma d'ina proposta ni d'in sboz formulau. Ella ei da motivar.

La radunonza da delegai ha enteifer 12 meins dapi l'inoltraziun dall'iniziativa da presentar als votants ina proposta concreta per decisiun, eventualmein en cumbinaziun cun ina cunterproposta, aschilunsch ch'ella declara buca l'iniziativa sco conclus ni per cass che quella ha per mira ina revisiun parziala ni totala dallas statutas dalla corporaziun.

Iniziativas nunvaleivlas ed illegalas ha la radunonza da delegai da refusar cun indicar ils motivs per la refusaziun. In'iniziativa sa vegnir retratga dils sis empremsuttascrets tochen diesch dis suenter che la radunonza da delegai ha priu conclus, aschilunsch ch'ella cuntegn buca in'autra clausula da retratga. En quella astga la retratga dall'iniziativa bein vegnir engreviada, denton buca vegnir sclausa.

Art. 7 Votaziuns ed elecziuns

Las votaziuns davart projects han liug il medem di en mintga singula vischnaunca.

Per las elecziuns fixescha la suprastanza dalla corporaziun in termin, enteifer il qual las elecziuns ein d'exequir.

Las prescripziuns dallas vischnauncas pertuccadas vegnan applicadas conform a lur senn. Subsidiarmeins vala la lescha davart il diever dils dretgs politics el cantun Grischun.

Las suprastanzas communalas prendan las mesiras necessarias e communicheschan ils resultats dallas votaziuns ed elecziuns en fuorma d'in protocol al circuit da register fonsil enteifer 10 dis.

C. La radunonza da delegai

Art. 8 Delegai

Scadina vischnaunca metta per regola siu president communal ni en cass d'impediment da quel in suprastont dessignaus dalla suprastonza communal sco delegau.

La radunonza da delegai dispona d'in pot da total 100 vuschs. Il diember da fatschentas dilucidadas (diember dils diaris) e las entradas recaltgadas ord talas el decuors dils davos tschun onns da gestiun ein annualmein da risguardar tier la repartiziun dil diember dallas vuschs sils delegai.

Art. 9 Obligaziuns / incumbensas

La radunonza da delegai ha l'incumbensa da:

- a) Eleger il president ord il miez dils delegai ch'ei ex officio era president dalla suprastonza
- b) Eleger 2 suprastonts ed 1 substitut
- c) Eleger igl administratur dil register funsil ed il substitut (art. 138 LI tier CCS)
- d) Eleger cumissiuns extraordinarias
- e) Recepir ulteriuras vischnauncas
- f) Concluder expensas unicas sur frs. 50'000.00 ni che serepetan annualmein sur frs. 20'000.00
- g) Eleger il post da revisiun
- h) Approbar il preventiv, il quen annual e descargar la suprastonza e l'administraziun
- i) Approbar il rapport annual dil circuit da register funsil
- j) Crear novas plazzas
- k) Concluder, schebein ina fatschenta ei da presentar als votants per la decisiun el senn digl art. 5
- l) Fixar la bunificaziun dils commembers da suprastonza e da cumissiuns extraordinarias
- m) Tut las ulteriuras incumbensas ch'ei buca surdadas ad in auter organ

Art. 10 Convocaziun

La radunonza da delegai seraduna tenor basegns, denton sil pli pauc ina gada ad onn per tractar il preventiv, il quen annual ed il rapport annual dil circuit da register funsil.

Plinavon seraduna ella

- a) sche la suprastonza considerescha quei per neccessari ni
- b) sche silmeins 1/3 dils delegai pretendan ei.

Las invitaziuns han da succeder tras la suprastonza sil pli tard 14 dis avon la seduta, indicond las tractandas.

Scadina radunonza da delegai ch'ei vegnida convocada tenor uorden ei habla da concluder davart fatschentas realas, las qualas ein vegnidas predeliberadas dalla suprastonza e che figureschan sin la gliesta da tractandas.

Art. 11 Administratur

Igl administratur dil register funsil pren part alla radunonza da delegai cun vusch consultativa e meina protocol. Quel ei da consignar als delegai ed allas vischnauncas ed ei da presentar a caschun dalla proxima radunonza per l'approbaziun.

Art. 12 Recusaziun

Las disposiziuns da recusaziun dalla lescha da vischnaunca dil cantun vegnan era applicadas per la radunonza da delegai (art. 22 ss. lescha da vischnaunca).

Art. 13 Votaziuns

Las votaziuns vegnan fatgas per regla aviartamein. Sin proposta dalla suprastanza ni da 1/5 dils delegai presents ein ellas da far a scret. Il pli absolut dallas vuschs valeivlas ei decisiv per la votaziun aviarta ed a scret. En cass da paritad da vuschs vala il project per refusaus.

Art. 14 Modus d'elecziun

Elecziuns singulas vegnan fatgas cul maun pli, aschilunsch ch'ei dat buca dapli ch'ina proposta d'elecziun ni aschilunsch che tschun delegai pretendan buca scrutini.

Elecziuns cumplexsivas succedan medemamein cul maun pli. Ellas san vegnir fatgas globalmein, aschilunsch che las premissas tenor alinea 1 ein dadas ed ina rangaziun ei buca necessaria.

Las elecziuns a scret succedan tenor il principi digl absolut pli; en quei connex vegnan vuschs vitas e nunvaleivlas buca tratgas en consideraziun.

Tier elecziuns cumplexsivas vegnan tut las vuschs valeivlas dils candidats quintadas ensemen e divididas tras la cefra dils sezs libers augmentada per in; la proxim'aulta cefra entira ei igl absolut pli. Sch'ei succeda en connex cun elecziuns singulas buc in'elecziun ni ein tier elecziuns cumplexsivas meins candidats elegi che quei ch'igl ei d'eleger, ha liug per quels sezs in secund scrutini, per il qual il relativ pli vala. En cass da paritad dallas vuschs decida la sort.

D. La suprastanza

Art. 15 Cumposiziun dalla suprastanza

La suprastanza consista da 3 commembers. Il president dalla radunonza da delegai ei ex-officio president dalla suprastanza.

Ella seconstituescha sezza ed ei habla da decider, aschilunsch che tuts treis commembers ni sche dus commembers ed il substitut ein presents.

La suprastanza vegn elegida per ina perioda d'uffeci da treis onns ch'entscheiva ils 1 da schaner.

Dalla suprastanza sa per regla sulettamein far part, tgi ch'ei en uffeci en ina suprastanza d'ina vischnaunca associada al circuit da register funsil.

Commembers da suprastanza han negin dretg da votar alla radunonza da delegai, excepieu ch'els seigien il medem mument delegai da lur vischnaunca (art. 9). Lur dretg da propostas ei denton garantius.

Art. 16 Incumbensas / cumpetenzas

La suprastonza ha specialmein las sequentas obligaziuns:

- a) Preparar tut las fatschentas ch'ein da tractar dalla radunonza da delegai
- b) Exequir ils conclus dalla radunonza da delegai, aschilunsch che quels ein buca adossai agl administratur dil register funsil
- c) Administrar la facultad dalla corporaziun, menar il quen dalla corporaziun e preparar il rendaquen annual ed il preventiv
- d) Far mintg'onn in rapport davart l'activitad dalla corporaziun e presentar quel a caschun dalla radunonza da delegai
- e) Concluder davart expensas unicas tochen frs. 50'000.00 ni talas che serepetan annualmein entochen la summa da frs. 20'000.00
- f) Representar il circuit da register funsil anoviars viers autoritads ed en process; il president ed in ulteriur commember dalla suprastonza suttascrivan legalmein
- g) Far contracts e cunvegnientschas cun tiarzas personas
- h) Classificar las pagas digl administratur dil register funsil e dil substitut
- i) Eleger ils secretaris dil register funsil e classificar lur pagas.

E. Igl uffeci da register funsil

Art. 17 Direcziun

Igl uffeci da register funsil Cadi vegn menaus d'in administratur.

Sco administratur dil register funsil ein elegibels sulettamein personas, ch'ein en possess d'in attestat da qualificaziun tschentaus ora ni renconuschiu dalla Regenza. Sin fundament digl art. 139 LI tier CCS sa la Regenza lubir excepziuns.

Il circuit da register funsil communichescha l'elecziun digl administratur dil register funsil e dil substitut alla Regenza. (art. 3, OCRF).

Art. 18 Obligaziuns e cumpetenzas digl uffeci da register funsil

Pertuccont ils dretgs e las obligaziuns digl administratur dil register funsil, dil substitut, dils secretaris dil register funsil e d'eventualas forzas auxiliaras valan las disposiziuns dall'ordinaziun cantunala dil personal. Igl uffeci da register funsil stat a disposiziun alla suprastonza per lavurs administrativas.

Igl uffeci da register funsil ei incumbensaus cun la direcziun operativa el rom dall'incarica legala. El ei responsabels viers la suprastonza per l'organisaziun e la gestiun dil menaschi.

El ha ultra da sia incarica legala aunc las sequentas cumpetenzas en concordanza cun la suprastonza;

- a) Engaschar e scolar emprendists
- b) Engaschar forzas da lavur auxiliaras (occupaziun temporara)
- c) Redeger il rapport da gestiun, il quen annual ed il preventiv per mauns dalla radunonza da delegai
- d) Per expensas nunprevistas e buca cuntenidas el preventiv ha igl administratur dil register funsil ina cumpetenzza da finanzas da total frs. 10'000.00 per onn ordeifer il preventiv.

F. Il post da revisiun

Art. 19 Post da revisiun

Il post da revisiun ha da reveder il quen, davart il qual el ha da rapportar annualmein a scret alla radunonza da delegai. El examinescha specialmein la correcta repartiziun dil gudogn e d'eventualas sperditas sin las vischnauncas participadas al circuit da register funsil.

Il post da revisiun vegn elegius per in perioda d'uffeci da treis onns ch'entscheiva igl 1. da schaner.

Art. 20 Examinaziun materiala

Igl inspectorat dil register funsil e dil register da commerci examinescha regularmein l'administraziun dil register funsil dils singuls uffecis. (Art. 138 LI CCS)

G. Il menaschi dil register funsil

Art. 21 Taxas dil register funsil / Fondo da reservas

Las taxas dil register funsil crodan al circuit da register funsil Cadi e surveschan per curclar ils cuosts da menaschi digl uffeci da register funsil.

Dil gudogn annual eis ei da metter mintg'onn el minimum 10% en in fondo da reservas tochen che quel ha contonschiu in'altezia dils cuosts da fatschenta dad in onn, ella media dils cuosts totals dils davos onns da fatschenta digl uffeci funsil. Il fondo da reservas survescha per curclar eventuels deficits d'uffeci ni pretensiuns da responsabladad ch'eiin buca curcladas dall'assicuranza. El vegn investaus en vaglias cun segirtad tutelara ni en valetas realas. Il rest dil surpli vegn conderschius annualmein allas vischnauncas participadas al circuit da register funsil en proporziun da lur recav vid las taxas da register funsil.

Eventuels deficits d'uffeci vegnan curclai en emprema lingia ord il fondo da reservas. Sch'il fondo da reservas croda sut frs. 200'000.00 vegn il deficit repartius tenor il diember da fatschentas dilucidadas e las entradas recaltgadas ord talas el decuors dils davos tschun onns.

Ils tscheins da capitals vegnan screts dabien annualmein al fondo da reservas.

Art. 22 Taglia sin midada da maun

Igl incasso dalla taglia sin midada da maun ei caussa dallas singulas vischnauncas. Per quei intent annunzia igl administratur dil register funsil a scret allas vischnauncas tut las midadas da proprietad ch'eiin succedidas el register funsil suenter l'impurtaziun.

Art. 23 Assicuranza / Segironzas da datas / Cass da responsabladad

Il cantun assicurescha funcziunaris ed emploiai dil circuit da register funsil encunter pretensiuns d'indemnisaziun pervia d'ina gestiun munglusa dil register funsil. Ils cuosts d'assicuranza vegnan adossai proporziunalmein sin il circuit da register funsil. (Art. 10, OCRF)

Las actas da pupi ein d'archivar a moda e maniera adeguata. Ils fegls dil cudisch principal ed ils contracts ein da leger en e segirar electronicamein. Medemamein ein las datas dils beins immobiliars da segirar electronicamein. (Art. 145b LitCCS).

Cass da responsabladad el senn digl art. 955 CCS vegnan purtai, aschilunsch ch'els san buca vegnir curclai tras l'assicuranza ed ord il fondo da reserva, tras las vischnauncas partecipadas al circuit da register funsil en proporziun dil recav vid las taxas da register funsil dils davos tschun onns.

Art. 24 Datas electronicas

Il register funsil vegn menaus tenor ils principis unificai cun la sligiazion respectiv cun in sistem da datas electronicas.

H. Revisiun dallas ovras da mesiraziun

Art. 25 Incumbensas da far revisiuns / geometer

Las vischnauncas han l'incumbensa d'eleger il geometer revisur.

La revisiun dallas ovras da mesiraziun ha da succeder cun resalva dalla revisiun dils baghetgs, spirontamein tenor incarica digl uffeci da register funsil.

I. Disposiziuns finalas

Art. 26 Participaziun

La recepziun d'ina vischnaunca ch'ei promta da separticipar alla corporaziun succeda tras conclus dalla radunonza da delegai, suenter che las statutas ein vegnidas acceptadas en la vischnaunca pertuccada.

La radunonza da delegai fixescha las cundiziuns da participaziun.

Art. 27 Extradà

Suenter in commembradi da diesch onns sa ina vischnaunca commembra extrar alla fin d'in onn calendar dalla corporaziun, risguardond in termin da visada da dus onns.

Tier ina eventuala extrada d'ina vischnaunca exista negin dretg da tschentar pretensiuns concernent la facultad dalla corporaziun.

La responsabladad per sias obligaziuns acceptadas viers il circuit da register funsil sco era las obligaziuns dil circuit da register funsil ch'ei sedadas avon l'extrada, existan vinavon.

Art. 28 Dissoluziun

La dissoluziun sa vegnir concludida cun la maioritad dallas vischnauncas participadas e cun la maioritad da tut las vuschs valeivlas dils habitonts dalla corporaziun.

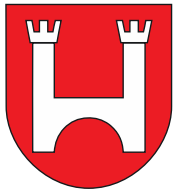
Tier ina dissoluziun dalla corporaziun da vischnauncas vegn la facultad da quella repartida en proporziun dil recav dallas taxas da register funsil dils davos 5 onns. In eventual deficit vegn repartius tenor art. 22 al. 3 da quellas statutas.

Art. 29 Disposiziuns completontas

Las disposiziuns dalla lescha cantunala da vischnauncas valan a moda completonta tier questas statutas.

Art. 30 Vigur

Questas statutas van en vigur legala suenter ch'ellas ein vegnidas approbadas dallas vischnauncas da commembradi ed approbadas entras conclus dalla Regenza

Vischnaunca
Tujetsch

Cussegl da vischnaunca
15-2020/2023

Revisiun dalla planisaziun locala *elecziun d'ina cumissiun per l'exposiziun da cooperaziun*

Messadi

dalla suprastanza communal al cussegl da vischnaunca

Preziau president
Preziadas cusseglieras
Prezai cussegliers

1. Situaziun da partenza

Ils davos onns ein diversas leschas dalla planisaziun locala vegnidas adattadas. Muort quellas midadas ein las vischnauncas sfurzadas d'adattar la planisaziun locala. Da gronda impurtonza ein ils suandonts acts:

- *Revisiun parziala dalla lescha federala davart la planisaziun dil territori, en vigur dapi igl 1. da matg 2014.*
- *Revisiun parziala dalla lescha cantunala davart la planisaziun dil territori dil cantun Grischun e revisiun parziala dall'ordinaziun corrispundenta, domisdus en vigur dapi igl 1. d'avrel 2019.*
- *Adattaziuns vid il plan directiv cantunal els secturs "politica dil spazi" e "populaziun", en vigur dapi ils 10 d'avrel 2019*

La suprastanza communal ha giu d'adattar la planisaziun locala, oravontut il plan da zonas dalla vischnaunca (*dezonaziun da parcellas da baghegiar*) sin fundament da quellas midadas. Ils 15 da december 2020 ha ella inoltrau ils acts dalla revisiun dalla planisaziun locala (*lescha da baghegiar, plans da zona e plans generals d'avertura*) agl Uffeci per il svilup dil territori per preexaminaziun. Cul scriver dils 25 da zercladur 2021 ha quei uffeci priu posiziun surlunder. Sin fundament da quella posiziun ha la suprastanza communal surluvrau ils acts.

2. Proxims pass

Exposiziun da cooperaziun

En in proxim pass ha l'exposiziun publica liug. Duront quella sa in e scadin inoltrar propostas ed objecziuns tier la suprastanza communal enviers la planisaziun locala. Per examinar quellas propostas preveda la suprastanza communal da convocar ina cumissiun preparatorica che secumpona da persunas che han ina vesta neutrala sils affars e ch'ei buca sesentas a Tujetsch. La cumissiun duei secumponer ord las suandontas persunas:

- *Esther Casanova, planisadra dil spazi (presidenta e secretaria dalla cumissiun)*
- *Walter Deplazes, inschignier*
- *dr. iur. Gieri Caviezel, giurist*

La cumissiun preparatorica pren encunter las propostas ed objecziuns ed elavurescha mintgamai ina proposta (pareri) per mauns dalla suprastanza communal, co ella cusseglia da tractar quellas. Silsuent examinescha la suprastanza communal las propostas ed objecziuns cun trer en consideraziun il pareri dalla cumissiun. La decisiun e responsabladad definitiva schai pia il davos tier la suprastanza communal.

Ulteriurs pass

Suenter l'exposiziun da cooperaziun surlavura la suprastanza communal la revisiun respectivamein decida tgei propostas ed objecziuns che flessegian els acts dalla revisiun dalla planisaziun locala. Silsuent vegnan quels acts suttamess al cussegl da vischnaunca che ha da deliberar quella fatschenta per mauns dalla votaziun all'urna. Suenter l'approbaziun dalla planisaziun locala all'urna vegnan ils acts exponi duront in spazi da 30 dis. Eifer quei temps san sulettamein persunas che san far valer in interess persunal ch'ei da proteger far recuors a scret tier la Regenza Grischuna encunter la planisaziun locala. Il

medem vala per persunas ch'ein sin fundament dil dretg federal legitimadas da far recuors. Pér cura che la Regenza ha approbau la planisaziun locala, entra tala en vigur.

3. Proposta

Sebasond sin las ponderaziuns menziunadas propona la suprastonza communal al cussegl da vischnaunca da convocar ina cumissiun preparatorica per l'exposiziun da cooperaziun (*planisaziun locala*).

Ultra da quei propona la suprastonza al cussegl dad eleger las suandontas persunas ella cumissiun:

- *Esther Casanova, planisadra dil spazi (presidenta e secretaria dalla cumissiun)*
- *Walter Deplazes, inschignier*
- *dr. iur. Gieri Caviezel, giurist*

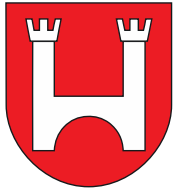
Suprastonza communal Tujetsch

President communal
Martin Cavegn

Menader center communal
Simon Collenberg

Vischnaunca
Tujetsch

Cussegl da vischnaunca
15-2020/2023

Passapei a Tschamut – credit d'impegn

Messadi

dalla suprastonza communal a l' cussegl da vischnaunca

Preziau president
Preziadas cusseglieras
Preziai cussegliers

1. Situaziun da partenza

La via cantunala a Tschamut secatta actualmein en in stan, nua che la segirtad dils pedunzs ed ils autists ei buca garantida. Quei ei sedau ord las controllas da traffic che la polizia cantunala ha menau atras ils davos treis onns. Pil mument exista sin il tschancun naven dalla fermada dil bus atras il vitg enviers la senda da viagiare sut la caplutta negin passapei, il qual stat a disposiziun per la populaziun ed ils vian-donts. Per contonscher la senda che meina egl ost a Martinauns-Selva enviers il Plaun da Pors ston ins per part passar en via.

2. Descripziun dil project

Igl Uffeci cantunal da construcziun bassa ha contactau la vischnaunca da Tujetsch per s'informar sch'igl interess ei avon maun da migliurar la situaziun actuala ord vesta dalla segirtad. La via vegness sanada entras il cantun e la vischnaunca füss responsabla per la realisaziun dil passapei. Quel ei previus naven dalla fermada dil bus entochen la sbuccada dalla senda existenta sut la caplutta. Vinavon eisi planisau d'optimar la diminuziun dil traffic. Il project vegn sulettamein realisaus sche la vischnaunca cumpara sco patrun da construcziun. En cass cuntrari vegn il project lantschaus entras il cantun, quei che munta denton ch'ei savess probablamein aunc cuzzar plirs onns entochen ch'il project vegn realisaus - ni forsa insumma buc.

La fermada dil bus ei vegnida construida da siu temps, damai che la senda meina giu dalla staziun dalla Viefier Matterhorn Gotthard e garantescha aschia in ideal access. Ultra da quei ei la staziun da fermada vegnida realisada en quei liug muort la segirtad sco era cun l'intenziun da realisar in passapei atras Tschamut. Il passapei colligiass era la senda da viandar enviers Selva.

El rom dalla sanaziun obtegn la via ina correctura dall'axa ed il traffic vegn consequentamein dirigius pli plaun. Quei augmenta la segirtad. En connex cun il project da sanaziun dalla via eisi medemamein previu da sparter las auas piarsas e l'aua da fecalias. La corporaziun Aua Cristalla vegn a remplazzar sin igl entir tschancun il conduct principal ch'ei vegnius els onns. Igl ei vinavon quintau da migliurar ils parcadis sper la sbuccada dalla via cantunala enviers la staziun dalla Viefier Matterhorn Gotthard a Tschamut e da far certas adattaziuns vid l'illuminaziun publica sco era vid la hetta da miardas che resta pil mument el medem liug. Ils parcadis sper la hetta da miardas sa la vischnaunca ord motivs da survesta, muort la segirtad e sin fundament dallas normas dil traffic public buca construir.

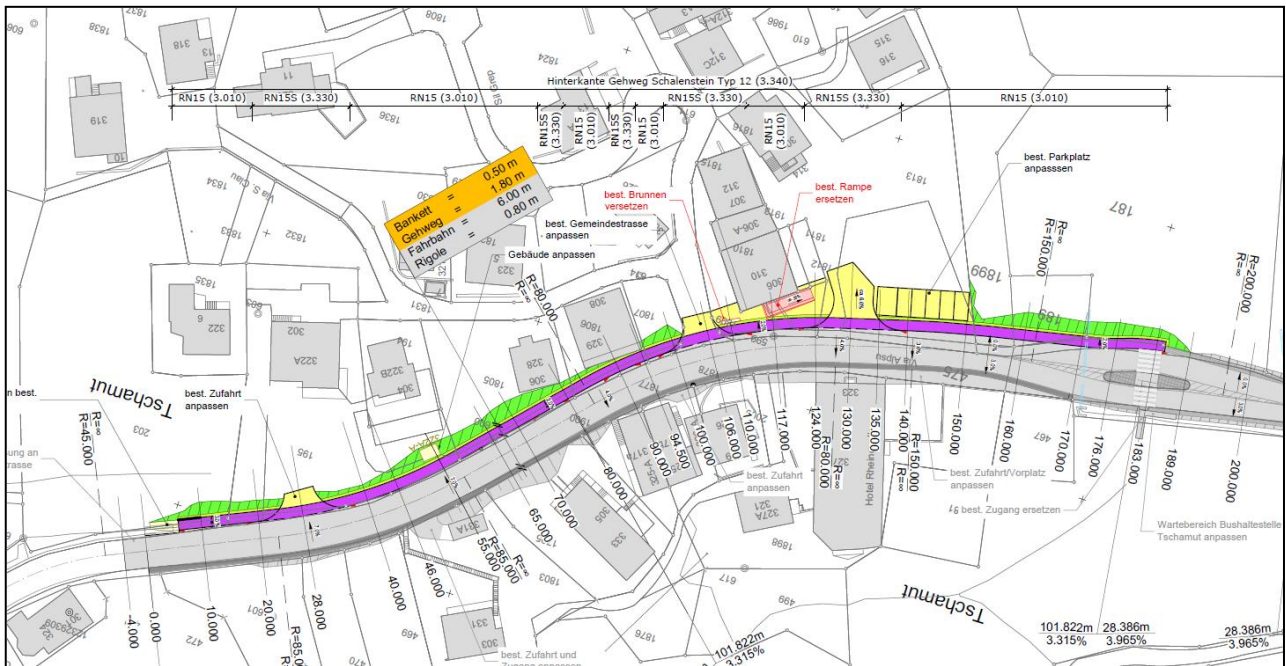
3. Passapei a Tschamut

Cheusut ei la situaziun actuala a Tschamut illustrada cun entginas fotografias. Sin la proxima pagina ei il niev passapei previu veseivels ed ina ulteriura grafica cuntenida che muossa sco tal colligia las sendas da viandar.

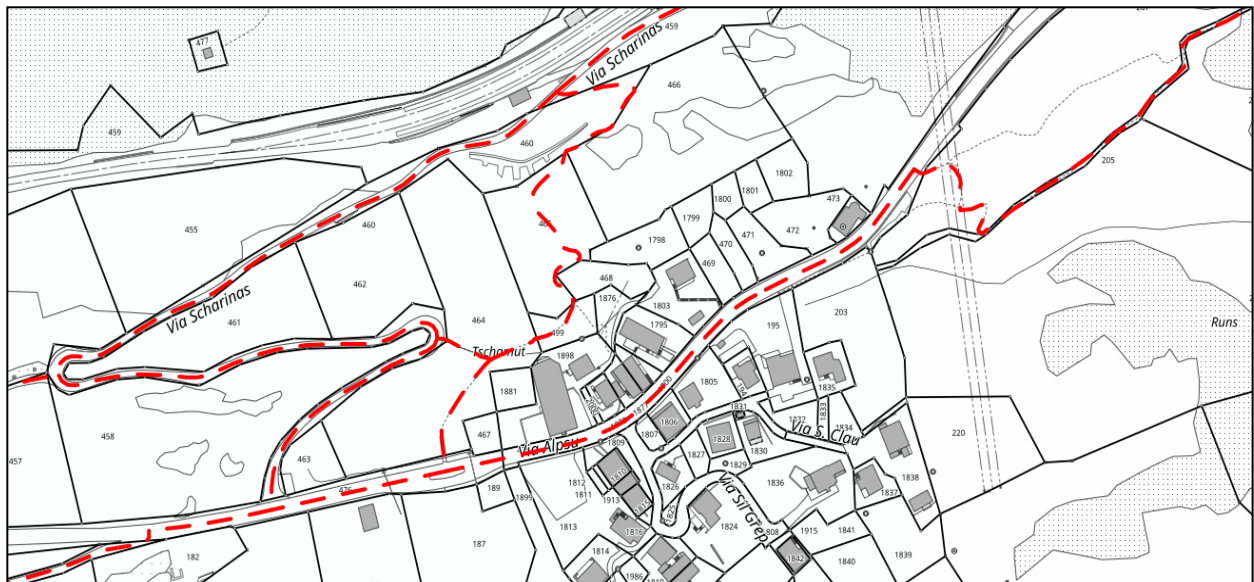
All'entrada dil vitg dalla vart sut naven dalla sbuccada dalla senda existenta da viagar vegn construïu entochen all'extrada dil vitg da Tschamut in passapei cun ina ladezia da 1.80 meters. Sil tschancun dil hotel Rheinquelle eisi previu da stuschar la via per 1.0m engiuvians per aschia migliurar la diminuziun dil traffic. Cun quellas optimaziuns eisi pusseivel d'augmentar la segirtad sin quei tschancun.

Situaziun actuala

Niev passapei a Tschamut

Sendas da viandar

4. Cuosts

Il cuosts totals pil project ein calculai cun frs. 573'000.-. Il cuosts pil niev conduct da l'aua ella summa da frs. 120'000.- surpren la corporaziun Aua Cristalla, aschia ch'ei resta cuosts da frs. 453'000.- per la vischnaunca Tujetsch.

Posiziuns	Cuosts (en frs.)
Construcziun dil passapei	385'500.-
Adattaziuns vid la hetta da miardas	10'000.-
Illuminaziun publica (<i>adattaziuns dallas cazzolas ed installaziun d'ina nova cazzola</i>)	11'000.-
Adattaziuns vid ils parcadis existents	12'000.-
Dismessa dall'aua piarsa	34'500.-
Niev conduct d'aua	-120'000.- (<i>Aua Cristalla</i>)
Cuosts totals	453'000.-

Eifer il medem project vegn la sanaziun dalla via cantunala menada atras entras igl Uffeci da construcziun bassa. Il cuosts per quella part dil project surpren il cantun.

5. Proposta

Sebasond sin las ponderaziuns menziunadas propona la suprastanza communal al cussegl da vischnaunca:

da conceder in credit d'impegn ella summa da frs. 453'000.- per la construcziun dil passapei a Tschamut e las ulteriuras lavurs previdas el rom da quei project.

La fatschenta ei aunc da suttametter al referendum facultativ (*art. 17 alinea b) dalla constituziun communal*).

Suprastanza communal Tujetsch

President communal
Martin Cavegn

Menader center communal
Simon Collenberg